

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NÖROBİLİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OTİZM SPEKTRUM TANILI ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ZİHİN TEORİ
BOZUKLUKLARININ ARAŞTIRILMASI

Kısmet TAŞDÖVEN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Barış METİN

İstanbul, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NÖROBİLİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OTİZM SPEKTRUM TANILI ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ZİHİN TEORİ
BOZUKLUKLARININ ARAŞTIRILMASI

Kismet TAŞDÖVEN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Barış METİN

İstanbul, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : NÖROBİLİM DALI

Program : Nörobilim

Öğrenci No : 154202008

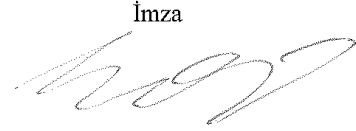
Öğrenci Adı Soyadı : Kısmet TAŞDÖVEN

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocuğa Sahip Olan Annelerin Zihin Teori Bozukluklarının araştırılması isimli çalışma aşağıdaki isimleri jüri tarafından 27.02.2018 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Doç.Dr.Cumhur TAŞ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Danışman : Doç.Dr.Barış Metin
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye: Doç.Dr.Korkut ULUCAN
(Marmara Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez ,yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .....tarih ve .....sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof.Dr.Nilgün Sarp
Enstitü Müdürü

ÖZET

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), sosyal beceri, dil gelişimi ve davranış alanlarında yetersiz ve uygunsuz gelişim ile nitelenen nörogelişimsel bir bozukluktur.

Tez çalışmamızın amacı OSB tanısı alan çocukların anneleri ile normal çocukların annelerinin zihin teori bozukluklarının karşılaştırılmasıdır.

Örneklem grubuna Gebze'de ilçesinde ikamet eden 60 anne dahil edilmiştir. Araştırmada Otizm Spektrum Bozukluğu Ölçeği, Faux Pas Testi ve Göz Testi uygulanmıştır. Yapılan istatistik analizleri neticesinde; annelerin yaş, gelir durumu, eğitim durumu ve sahip olunan çocuk sayıları anlamında farklılaşmadıkları tesbit edilmiştir. Otizmlili çocuğa sahip annelerin Faux Pas puanlarına bakıldığında otizmlili çocuğa sahip olmayanlara göre anlamlı olarak daha düşük puan aldıkları görüldü. Son olarak yapılan göz testinde ise otizmlili çocuğa sahip olmayan annelerin göz testini doğru olarak yanıtlama yüzdelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara göre otizmde zihin teorisinin genetik geçişli olabileceği söylenebilir. Ayrıca otizmlili çocuk annelerinde zihin teorisi bozuklukları çeşitli problemlere sebep olup çocukla iletişimi daha da bozuyor olabilir. Bu sonucu destekleyen diğer çalışmalar da bulunmaktadır (McAlister & Peterson, 2007).

Anahtar Sözcükler: Otizm Spektrum Bozukluğu,Faux Pas, Zihin Teori Bozukluğu, Tanı

Investigation Of Mental Theory Disorders With Autism Spectrum Diagnosed Children

ABSTRACT

Autism Spectrum Disorder (OSB) is a neurodevelopmental disorder characterized by inadequate and inappropriate development in social skills, language development and behavioral areas.

The aim of our thesis study is to compare the mental theoretical disorders of the mothers of the children with the diagnosed OSB and the mothers of the normal children.

In the sampling group, 60 mothers who reside in the province of Gebze were included. Autism Spectrum Disorder Scale, Faux Pass Test and Eye Test were applied in the study. As a result of statistical analysis; it has been determined that the mothers do not differ in terms of age, income status, educational status and number of children in possession. Mothers with autistic children were found to have significantly lower scores of Faux Pas scores than those who did not have autistic children. Finally, in the eye test, it was determined that the percentage of correctly responding mothers who did not have an autistic child was higher in the eye test.

According to these results, it can be said that mind theory in autism may be genetic transition. In addition, mental retardation disorders in autistic child mothers can cause various problems and further impair communication with children. There are other studies supporting this result (McAlister & Peterson, 2007).

Keywords : Autism Spectrum Disorder, Faux Pas , Mind Theory Disorders, Diognosis

TEŞEKKÜR

Tez yapım aşamamda bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren ve tez yazım süresince akademik bilgİ ve deneyimleriyle her zaman beni destekleyen başta tez danışmanım Doç. Dr. Barış Metin'e teşekkür ederim.

Tezimin veri toplama sürecinin her aşamasında desteğini esirgemeyen ve sürekli motivasyon yükleyen Gebze Beş Yıldız Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Yönetim Kurulu Başkanı Kemal Cesur'a teşekkür ederim. Gebze Ulus Ortaokulu Müdürü Cengiz Türk 'e ve aynı sınıfta çalışmaktan mutluluk duyduğum meslektaşım Cüneyt İldam'a teşekkür ederim.

Zor günlerimde yanımda olan kendisini rehber edindiğim ve bu meseği seçmemde bana öncülük eden Psikaytr GÜLAY ÖZDEMİR' e teşekkür ederim.

Son olarak ise; Her kız çocuğu için babası özeldir. Her zaman yanımda olan, doğruluğu ve iyiliği rehber edinmemi öğütleyen ;ülkenin her yerinde vatana hizmet etmekten kaçınmayın diyerek bizleri büyüten çok sevgili babam Hüseyin Taşdöven'e teşekkür ederim.

Kısmet TAŞDÖVEN

BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “OTİZM SPEKTRUM TANILI ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ZİHİN TEORİ BOZUKLUKLARININ ARAŞTIRILMASI” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu beyan ederim.

27.02.2018

Kismet TAŞDÖVEN

İmza

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU.....	2
1.1. OTİZM TANIMI	2
1.2. OTİZMİN TARİHÇESİ.....	3
1.3. OTİZMDE TANI	3
1.4. OTİZMİN ÖZELLİKLERİ.....	6
1.5. OTİZMDE SOSYAL GELİŞİM.....	7
1.6. OTİZMDE İLETİŞİM.....	8
1.7. OTİZMDE YİNELEYİCİ DAVRANIŞ.....	10
1.8. OTİZMİN DİĞER BELİRTİLERİ.....	11
1.9. OTİZMİN NEDENLERİ.....	13
1.10. OTİZMLE BAŞA ÇIKMA	13
1.11. OTİZMİN EPİDEMİYOLOJİSİ.....	14
1.12. Otizm Süreçleri	15
1.14.1 Patofizyoloji.....	15
1.14.2. Nöropsikoloji.....	16
1.15. OTİZM TANI GÖZLEM ÖLÇEĞİ	19
1.17.OTİZMİN KALITSALLIĞI VE OTİZMİN GENETİK GEÇİSİ	20
İKİNCİ BÖLÜM	22
OTİZM SPEKTRUM TANILI ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ZİHİN TEORİ BOZUKLUKLARININ ARAŞTIRILMASI.....	22
2.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	22
2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	22
2.3. ARAŞTIRMANIN METODU VE HİPOTEZLERİ.....	22

2.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI	23
2.5. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	24
2.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler	24
2.5.2. Veri Analiz Yöntemi ve Araçları	25
2.5.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Ölçeği	25
2.5.2.2. Göz Testi Ölçeği	29
2.5.2.3. Faux Pas Ölçeği	29
2.5.2.3.1 Faux Pas Puanlaması	30
2.5.2.3.2. Faux Pas Saptanması	30
2.5.2.3.3. Uygunsuzlukları Anlama	31
2.5.2.3.4. Niyetler	32
2.5.2.3.5. İnanç	32
2.5.2.3.6. Empati	32
2.5.2.3.7. Hikaye Anlama – Kontrol Soruları	33
2.5.2.3.8. Toplam Puanları Hesaplama	33
2.5.2.4. Veri Analiz Tekniği	35
2.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	36
2.6.1. Demografik Bulgular	36
2.6.2. Faux Pas Bulguları	37
2.6.3. Otizm Spektrum Bozukluğu Sendromu Bulguları	38
2.6.4. Göz Testi Bulguları	39
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	40
KAYNAKÇA	43

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Örnekleme İlişkin Demografik Bilgiler.....	41
Tablo 2. Otizm Spektrum Bozukluğu Ölçeğinin Alt Boyutları.....	44
Tablo 3. Demografik Değişkenlere Göre Analiz.....	55
Tablo 4. Faux Pas Puanlarına Göre Analiz.....	56
Tablo 5. Otizm Spektrum Bozukluğu SenDromu Puanlarına Göre Analiz	58
Tablo 6. Göz Testi Puanlarına Göre Analiz.....	59

GİRİŞ

Temelde bir iletişim sorunu olarak tanımlanan otizm; beyin fonksiyonlarını etkileyen nöropsikiyatrik bir bozukluktur. Sosyal gelişim ve iletişim bozuklukları, sıradışı ve sınırlı ilgi ve tekrarlayan davranışların varlığı ile kendini göstermektedir. Bu bozukluk bebeklikten itibaren göz teması kurmada, ortak dikkat ve işaret etme davranışlarındaki yetersizlik ve isteksizlikle kendini belli eden, yaşam boyu süren, hafiften ağıra kadar değişen çeşitli kombinasyonları olan gelişimsel bir bozukluktur. Otizm spektrum bozukluğu, genetik temelleri olan nörogelişimsel bir hastalık olarak kabul edilmektedir. Otizmin kesin olarak genetik temelleri olduğu bilinse de, genetik geçişin nasıl olduğu hala kesin olarak bilinmemektedir.

Zihin kuramı ise, bireyin diğerlerinin mental durumlarının kendi mental durumundan farklı olduğunu anlama ve diğerlerinin mental durumlarının içeriği (niyet, inanç gibi) ile ilgili doğru çıkarımlar yapabilme becerisidir. Bir başka deyişle zihin kuramı ya da zihinselleştirme (mentalizing), diğer insanların inanç, niyet ve duygularını bir nedene bağlama becerimizi ifade etmektedir. Sosyal bilişin bir yönü olan zihin kuramı yeteneği, işbirliği yapma, yalan söyleme, empati yapma ve başkalarının beden dilini okuma yeteneklerinin altında yatar ve diğerlerinin davranışlarını doğru bir biçimde tahmin etmemize olanak tanır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU

1.1. OTİZM TANIMI

Otizm, çocuklarda üç yaşına varmadan önce ilk tepkileri oluşmaya başlayan ve yaşamı boyunca da devam eden, sosyal etkileşimlere ve iletişime zararı dokunan, sınırlı sayıdaki ve yinelenen tutumlara sebebiyet veren beynin gelişiminin önünde engel oluşturan bir hastalıktır. Bu belirtilerin tamamı otizm durumunu, Asperger sendromuna benzer çok daha hafif oluşan otistik spektrum bozukluğundan (OSB) tamamen ayırmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2006).

Otizmin kalıtsal bir problemden oluştuğu bilinmektedir fakat kalıtsallık durumu da ciddi manada karışıktır ve OSB'nin asıl türünün çoklu genlerden kaynaklı mı yoksa çok nadir görülen mutasyonlardan mı meydana geldiği fazlasıyla açık bulunmamaktadır (Abrahams ve Geschwind: 2008). Çok ender karşımıza çıkan olaylarda, doğumdaki sakatlıklarına sebep olan etmenlerle çok yakından ilişkilidir (Arndt, Stodgell,Rodier: 2005). Öteki görüşlere göre de çocuklukta çocuğa vurulan tüm aşılarda, doğumdaki sakatlıklarına sebep olan etmenlerle çok yakından ilişkilidir (Arndt, Stodgell,Rodier: 2005). Öteki görüşlere göre de çocuklukta çocuğa vurulan tüm aşılarda, doğumdaki sakatlıklarına sebep olan etmenlerle çok yakından ilişkilidir (Arndt, Stodgell,Rodier: 2005). Öteki görüşlere göre de çocuklukta çocuğa vurulan tüm aşılarda, doğumdaki sakatlıklarına sebep olan etmenlerle çok yakından ilişkilidir (Arndt, Stodgell,Rodier: 2005).

Bu hususlarda gerçekleşen araştırmalar ve çalışmalarda da otizmin yaygınlığını 1.000 çocukta bir ya da iki vaka şeklinde ifade etmektedirler. Aynı araştırmalardaki tahminlere göre OSB ortalama 1.000 kişide altı vakadır ve erkeklerde rastlanma oranı kadınlara oranla 4,3 kat daha fazla seyretmektedir. Otizm vakalarının sayısı 1980'lerden beri ciddi derecede artış göstermiştir. Bu durumun temel sebebi de kısmen tanı koyma yaklaşımlarında yaşanan değişikliklerdir; gerçek yaygınlığın artıp artmadığı tam olarak anlaşılamamıştır (Newschaffer, Croen, Daniels,2007).

1.2. OTİZMİN TARİHÇESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), Klasik Otizm [Asperger sendromu] [AS] ve Yaygın Gelişimsel Bozukluk [YGB] (Griffin, 2010) içeren bir dizi gelişme bozukluğunu temsil eden bir terimdir. Sosyal etkileşim, iletişim ve kalıplaşmış davranışları içeren üç geniş alana zarar vermektedir (Landry ve diğerleri, 2009).

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ve otizm terimleri genellikle simetrik olarak kullanılır; Bununla birlikte, (OSB) benzer otizmle ilişkili semptomlara sahip bir dizi rahatsızlığı tanımlamak için kullanılan bir şemsiye terimi temsil etmektedir, oysa otizm (OSB), spektrumundaki spesifik teşhislerden birine atıf yapan bir terimdir. Bu çalışmada, netlik amacıyla, bir otizm veya Klasik Otizm tanılarına atıfla otizm terimi kullanılacak ve bilgiler, otizm spektrumundaki tüm bozukluklara ait olduğunda, OSB terimini kullanacaktır. YGB ve AS gibi otizm spektrumundaki diğer spesifik teşhisler, bu spesifik teşhisin özelliklerinin, belirli alanlarda otizm spektrumundaki diğerlerinden farklı olduğu durumlarda tartışılacaktır.

OSB ilk olarak 1943'de Hopkins Üniversitesi'nden Dr.Leo'nun Jonns Kanner'inin tarafından halkın ilgisine sunulmuştur, "Duygusal İletişimin Otistik Rahatsızlıkları" başlıklı makalesini sinirsel çocuk dergisinde yayınlamıştır. Kanner "otizm" kelimesini Yunan sözcüğünden almaktadır olduğunu beyan ederek, "Otomatik", yani "ben" anlamına geldiğini söylemiştir. Yaptığı gözlemleri, 11 otistik çocuğa dayandırmaktaydı. Ancak, 1960'lara kadar, tam olarak halkın OSB'yi bilmedikleri gün yüzüne çıkmıştır. (<http://www.nimh.nih.gov>, Erişim tarihi: 22.02.2018).

1.3. OTİZMDE TANI

1994 yılında yayınlanan ve 2000 yılında revize edilen DSM-IV ve DSM-IV-R hali hazırda kapsamlı ve karmaşık olan otistik bozukluk tanılama kriterlerini genişletmiş ve Yaygın Gelişimsel Bozukluk şemsiyesi altındaki özel gereksinim sayısı Asperger ve Rett Sendromları'nın eklenmesiyle beşe çıkmıştır. 2013 yılında yayınlanan DSM-5'de, otizm spektrum bozukluğunun tanılama kriterleri iki ana alan altında toplanmıştır. (1) sosyal iletişim ve etkileşimde süregelen bozukluk ve (2) sınırlı, tekrarlayan davranış örüntüleri. Bu alanlardaki belirtilerin erken çocukluk döneminde ortaya çıkma

gerekliliği DSM-5'te yer alırken, Asperger sendromu, PDD-NOS ve Yaygın Gelişimsel Bozukluk şemsiyesi altında yer alan diğer özel gereksinim durumları rehberden çıkarılmıştır. Tanılama yapılırken eşlik eden zihinsel yetersizlik ve dil bozukluğu ile medikal ya da genetik bozuklukların olup olmadığının belirlenmesi gerekli kılınmıştır. Otizmin tanımı ve tanılama kriterlerinde DSM-IV-R'ten DSM-V'e geçişte kısmen yukarıda bahsedilen bazı önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden bazıları şu şekildedir:

- DSM-IV-R'de otizm Yaygın Gelişimsel Bozukluklar şemsiyesi altında yer alan bir özel gereksinim grubu iken, DSM-5'te "Yaygın Gelişimsel Bozukluklar" ifadesi terk edilerek "Otizm Spektrum Bozukluğu" terimi kullanılmaya başlanmıştır.

- DSM-IV-R'de Yaygın Gelişimsel Bozukluklar şemsiyesi altında beş farklı özel gerek sinim grubu yer alırken (Otistik Bozukluk, Asperger Sendromu, Rett Sendromu, Çocukluk Dezintegratif Bozukluğu ve Başka Türü Adlandırılmayan Yaygın Gelişimsel Bozukluk), DSM-5'te Otizm Spektrum Bozukluğu başlığı ile tek bir özel gereksinim durumu yer almaktadır.

- DSM-IV-R'de otistik bozukluğa ait tanılama kriterleri üç ana grup (iletişim, etkileşim, sınırlı ve yineleyen ilgi) altında toplanırken, DSM-5'te iki ana grup (iletişim ve sosyal etkileşim sınırlılıkları, sınırlı ilgi ve tekrarlayan davranışlar) altında toplanmıştır.

- DSM-IV-R'de 12 tanılayıcı kriter bulunurken DSM-5'te 7 adet kriter bulunmaktadır.

- DSM-IV-R'de otistik bozukluktan etkilenme düzeyine ait bir ifade bulunmazken, DSM-5'te otizm spektrum bozukluğundan etkilenmenin üç düzeyi yer almaktadır: Birinci düzey, ikinci düzey ve üçüncü düzey.

- DSM-IV-R'de otistik bozuklukların üç yaşından önce ortaya çıkması gerektiği vurgulanırken bu ibare DSM-5'te erken çocukluk dönemi olarak değiştirilmiştir.

DSM-5'te yer alan otizm tanılama kriterleri şu şekildedir (American Psychiatric Association, 2013):

A. Farklı bağlamlarda görülen süreğen sosyal iletişim ve etkileşim yetersizliği. Aşağıdaki belirtilerin tümünün görülmesi gerekmektedir (örnekler açıklayıcı amaç taşımaktadır, liste tüm örnekleri içerecek şekilde kapsamlı değildir):

- Karşılıklı sosyal-duygusal ilişki kurmada yetersizlik: Normal olmayan sosyal yaklaşım ve karşılıklı konuşmada başarısızlık, ilgi ve duyguları paylaşmada sınırlılık, sosyal etkileşim başlatmada ve sosyal etkileşime karşılık vermede sınırlılık.

- Sosyal etkileşim için kullanılan sözel olmayan iletişim davranışlarında yetersizlik: Sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinin entegrasyonundaki sınırlılık, göz kontağı ve vücut dilinde anormallikler, mimikleri kullanma ve anlamada sınırlılık, yüz ifadesinin ya da sözel olmayan iletişimin hiç olmaması.

- İlişki kurma, sürdürme ve anlama yetersizlikleri: Farklı sosyal bağlamlara uygun olarak davranışlarını düzenlemede güçlük, paylaşımlı hayali oyunlar oynamada ya da arkadaş edinmede güçlük, arkadaşlarına ilgi duymama.

B. Sınırlı, tekrarlayan davranış, ilgi ya da etkinlik örüntüleri

Aşağıdaki belirtilerden en az ikisinin görülmesi gerekmektedir (Örnekler açıklayıcı amaç taşımaktadır, liste tüm örnekleri içerecek şekilde kapsamlı değildir):

- Stereotipik ya da tekrarlayan motor hareketleri, nesne kullanımı ya da konuşma (Örneğin, basit stereotipik motor hareketler, oyuncakları sıraya dizme, nesnelere çevirme/döndürme, ekolali, kendine özgü ifadeler).

- Aynılıkta ısrar, rutinelere katı bağlılık, sözel ya da sözel olmayan ritüel davranış örüntüleri (Örneğin, küçük değişikliklere aşırı tepki/stres, geçişlerde güçlük, katı düşünme örüntüsü, selamlama ritüelleri, aynı yoldan/rotadan gitme ya da hergün aynı yiyeceği yeme ihtiyacı).

- Yoğunluk ya da odaklanma bakımından anormal denilebilecek düzeyde sınırlı ve sabit ilgiler (Örneğin, anormal ya da alışılmamış nesnelere çok güçlü bağlılık, oldukça sınırlı ya da saplantılı ilgi).

- Duyusal uyaranlara aşırı tepki verme ya da tepkisiz kalma veya çevrenin duyusal yönlerine anormal ilgi (Örneğin, acı/ısı gibi açık durumlara tepki vermeme, bazı ses ve dokulara ters tepki verme, nesnelere koklama ya da nesnelere dokunmaya aşırı istek, ışık ve harekete karşı aşırı düzeyde görsel ilgi).

C. Belirtiler erken gelişim döneminde ortaya çıkmalıdır (Belirtiler, sosyal beklentiler çocuğun sınırlı kapasitesini aşana kadar ortaya çıkmayabilir ya da ilerleyen dönemlerde öğrenilmiş stratejiler yoluyla gizli kalmış olabilir).

D. Belirtiler, sosyal, mesleki ve mevcut performansın diğer alanlarında klinik olarak ciddi bozukluğa neden olur.

E. Bu bozukluklar, zihinsel yetersizlik (Zihinsel gelişimsel yetersizlik) ya da genel gelişimsel yetersizlik tarafından daha iyi bir şekilde açıklanmaz. Zihinsel yetersizlik ve otizm spektrum bozukluğu sıklıkla beraber görülürler; otizm spektrum bozukluğu ve zihinsel yetersizlik ortak tanısının verilebilmesi için sosyal iletişimin beklenen genel gelişimsel seviyesinin altında olması gerekmektedir (Rakap diğ.,2017)

1.4. OTİZMİN ÖZELLİKLERİ

Kanner'in gözlemleri ve kendi grubunun tanımlamaları zamanında test edildi, zira o, şu an kaydettiği özelliklerin çoğunun çocuklarda çeşitli OSB tiplerini belirlemek ve teşhis etmek için kullanıldığını net bir şekilde ortaya koydu. Kanner tarafından tanımlanan otizm özelliklerine ek olarak, 2001 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği, OSB'yi şu şekilde tanımlayan ölçütler oluşturmuştur:

A. Aşağıdakilerden en az ikisi ile sosyal etkileşimde bozulma:

1. Göz teması, jest ve taklit ve vücut duruşu gibi sözsüz davranışların kullanılmaması.
2. Gelişim seviyesine uygun akran ilişkisi geliştirmede bozukluğun işaretlenmesi.
3. Kendiliğinden, başkalarıyla keyif, ilgi veya başarı kazanmak isteyenlerin olmaması.
4. Sosyal veya duygusal mütakabiliyetin başarısız olması.

B. Aşağıdakilerden en azından biri tarafından ortaya konan iletişimde bozulma:

1. Konuşma dilinin gelişmesinde gecikme ya da eksiklik; 2 yaşında bir kelime söyleyememe ve 3 yaşındaki iki kelimeyle basit bir ifade.
2. Yeterli konuşma ile diğer bireylerle konuşma başlatma veya sürdürme becerisinde bozukluk.
3. Tekrarlayan dil kullanımı veya kendine özgü dil.
4. Gelişim düzeyine uygun sosyal oyun veya sembolik oyun kısıtlaması.

C. Aşağıdakilerden en az birini gösteren, kısıtlanmış / tekrarlayan çıkarlar ve davranışlar:

1. Yoğun ve anormal çıkarlar

2. Özel, işlevsel olmayan rutin veya ritüellere sıkı sıkıya bağlılık.
3. Stereotyped ve tekrarlayan motor davranışları (ör. Elle oynama, tüm vücut hareketlerini bükme ve sallanma).
4. Nesnelerin parçaları ile sürekli ısrarlı olma.

Otizm tanısı için, bir çocuğun belirtilen 12 özellikten en az altısı olmalıdır.

A kesiminden en az ikisi, B kesiminden en az biri ve C kesiminden en az biri olmak üzere yukarıdakilerden biridir. İlave olarak, özelliklerden bir tanesi ilk 36 ay görülmelidir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2001). Bu altı özelliğe ek olarak, otistik olması beklenen çocuğun davranış dalgalanmaları da görülmelidir. Otizmde, günlük yaşam aktivitelerindeki birçok yönelim bozukluğu ve sorunlar görülmektedir; bu saldırganlık kendine veya çevreye, beslenme güçlüklerine, uyku bozukluklarına ve tuvalet problemlerine gösterilmektedir. Dahası otistik çocukların temel yetersizliklerinden biri entelektüel bir kısıtlamadır. Otizmi olan kişilerin yüzde 75'inin öğrenme güçlüğü çekebileceği iddia edilmektedir (Bryson ve diğerleri, 2008; Graziano, 2002).

1.5. OTİZMDE SOSYAL GELİŞİM

Genellikle gelişen bebekler toplumsal varlıklardır. Hayatın başlarında insanlara bakarlar, seslere yönelirler, parmaklarını kavrar ve gülümserler. Çoğu otistik çocuk, yüzlere özel bir ilgi göstermez ve günlük insan etkileşimine girmeyi öğrenmek için büyük zorluk çekerler. Yaşamın ilk birkaç ayında dahi, birçok otistik çocuk, başkalarına karşı kayıtsız görünmektedir; göz temasından yoksun ve otistik olmayan çocukların sergilemesi beklenen başkaları ile etkileşimleri onlarda yoktur. Otistik bazı bebekler çok sakin görünebilir - ebeveynin dikkatini veya görev kontrolünü talep etmediği için daha az ağlayabilirler (Spence, 2005).

Empati Eksikliği :

Simon Baron-Cohen'e göre, birçok otistik çocuk "başka bir kişinin bakış açısıyla şeyleri görmek" yeteneği olan "zihin teorisi" nden yoksun gibi görünmektedirler. Bu, beş yaşında ve muhtemelen yetişkin goriller, şempanzeler ve bonobolar gibi diğer

yüksek primatlara olan insanlara özgü olarak nitelendirilen bir davranıştır. Tipik beş yaşındaki çocuklar genellikle jestler ve yüz ifadeleri gibi sosyal ipuçlarını temel alan diğer kişilerin bilgi, duygu ve niyetlerine dair anlayışlar geliştirebilirler. Otistik bir birey, bu yorumlama becerilerinden yoksun kalabilir, böylece diğer kişilerin eylemlerini veya niyetlerini öngöremez ya da anlayamaz. (Wilson, Enticott, & Rinehart, 2018).

Dostluklar Ve Etkinlik

Otistik çocuklar genellikle okul çağında sosyal yabancılaşma yaşarlar. Buna bir yanıt olarak veya belki de toplumsal çevreleri onları basitçe "uygun" bırakmadığı için, pek çok kişi hayali arkadaşları, dünyaları veya senaryoları keşfetmektedirler. Gerçek hayatta arkadaş edinmek ve bu dostlukları korumak sıklıkla otizmi olanlar için zorlanmaktadır.

Otistik çocuklar genellikle yalnız olmayı tercih eder ve pasif olarak poz vermeden sarılma ve sarılma gibi şeyleri pas olarak kabul edebilir veya dikkatleri tamamen sarsabilirler. Daha sonra nadiren başkalarından rahatlık talep ederler veya ebeveynlerin öfkesini veya sevgisini tipik bir şekilde ortaya koyarlar. Araştırma, otistik çocuklar ebeveynlerine bağlı olsa da, bu bağlantının ifadelerinin alışılmadık ve yorumlanması zor olabileceğini öne sürmektedir. (Ge & Fan, 2017).

Otizm İle Davranış Konuları

Evrensel olmasa da, otizmi olan çocukların davranışlarını düzenlemede güçlük çekmesi, ağlama, sözlü patlamalar veya sebepsiz veya uygunsuz görünen kendi kendine yaralanma davranışlarına yol açması yaygındır. Otizmi olanlar genellikle tutarlı rutinleri ve ortamları tercih eder ve çevrelerindeki değişikliklere olumsuz tepkiler verebilirler. Bu bireylerin saldırganlık sergilemeleri, kendini uyarıcı davranış düzeylerinin yükselmesi, kendine zarar verme veya ezilmeyen durumlarda aşırı derecede geri çekilme göstermeleri nadir değildir. Bununla birlikte, çocuk olgunlaşır ve eğitim alırken, kademeli olarak bu tür davranışları kontrol etmeyi öğrenebilir ve diğer yollarla zor değişikliklerle başa çıkabilir. (Margoni, Scarpa & Surian, 2017)

1.6. OTİZMDE İLETİŞİM

OSB'li çocuklar genellikle kendi kendine yaşar ve özel bir dünyada var oldukları ve bu dünyada başarıyla iletişim kurma ve etkileşimde bulunma yetenekleri ile sınırlıdır.

OSB'li çocuklar dil becerileri geliştirmede ve başkalarının onlara ne söylediğini anlamada güçlük çekebilirler. Ayrıca, elle yapılan hareketler, göz teması ve yüz ifadeleri gibi, genellikle iletişim kurmakta güçlük çekerler.

OSB'li çocukların dilleri iletişim kurma ve kullanma becerisi, onların entelektüel ve sosyal gelişimlerine bağlıdır. OSB'ye sahip bazı çocuklar konuşma veya dil kullanarak iletişim kuramayabilir ve bazıları çok sınırlı konuşma becerisine sahip olabilir. Diğerleri zengin sözcüklere sahip olabilir ve belirli konular hakkında çok ayrıntılı olarak konuşabilirler. Birçoğunun kelimelerin ve cümlelerin ritmi ve anlamı ile ilgili sorunları vardır. Ayrıca beden dili ve farklı ses tonlarının anlamlarını anlayamayabilirler. Birlikte ele alındığında, bu zorluklar OSB'li çocukların başkalarıyla, özellikle kendi yaşlarındaki insanlarla etkileşim kurma becerisini etkiler.(Houghton, Schuchard, Lewis, & Thompson, 2017).

Aşağıda, OSB'li çocuklarda sıklıkla bulunan bazı dil kullanımı ve davranış kalıpları bulunmaktadır.

Tekrarlayan veya katı dil:

Çoğu kez konuşabilen OSB'li çocuklar, hiçbir anlamı olmayan veya başkalarıyla olan görüşmelerle alakalı olmayan şeyleri söylerler. Örneğin, bir çocuk, bir numarayla alakalı olmayan bir sohbetin ortasında art arda bir ile beş arasında sayabilir. Ya da bir çocuk, duyduğu kelimeleri tekrarlayabilir. Hemen ekolali, çocuk birisinin söylediklerini tekrarladığında ortaya çıkar. Örneğin, çocuk aynı soruyu sorarak bir soruyu yanıtlayabilir. Ertelenmiş ekolallerde, çocuk daha önce duyulan kelimeleri tekrarlar. Çocuk, içecek ısmarladığında "İçecek içmek ister misiniz?" diyebilir. OSB'li bazı çocuklar yüksek sesli veya şarkılar söylüyor veya robot benzeri konuşmalar yapıyor. Diğer çocuklar, konuşmaya başlamak için stok ifadeleri kullanabilir. Örneğin, bir çocuk, arkadaşları veya ailesi ile konuşurken bile "Benim adım Tom" diyebilir. Hâlâ başkalarından televizyon programlarında veya reklamlarda duyduklarını tekrarlayabilir. (Bondy & Frost,2011).

Dar ilgi alanları ve olağanüstü yetenekler:

Bazı çocuklar, aynı konuyla ilgili iki yönlü bir görüşme yapamamış olsalar bile, ilgilerini taşıyan bir konuyla ilgili derinlemesine bir monolog sunabilir. Diğerleri müzik yeteneklerine veya matematik hesaplarını saymak ve yapmak için gelişmiş bir kabiliyete

sahip olabilirler. OSB'li çocukların yaklaşık yüzde 10'u ezber, takvim hesaplama, müzik veya matematik gibi belirli alanlarda "savant" yetenekler veya son derece yüksek yetenekler göstermektedir. (Oliveras-Rentas, Kenworthy, Roberson, Martin, & Wallace,2012).

Düzensiz dil gelişimi:

OSB'li birçok çocuk bazı konuşma ve dil becerileri geliştirir, ancak normal düzeyde bir yetenek geliştirmez ve ilerlemeleri genellikle düzensizdir. Örneğin, belirli bir ilgi alanında çok hızlı bir şekilde güçlü bir sözcük geliştirirler. Çoğu çocuk, duyduğum veya görülen bilgiler için iyi hatıralara sahiptir. Bazıları beş yaşından önce kelimeleri okuyabilir, ancak okuduklarını anlamayabilir. Genellikle başkalarının konuşmasına cevap vermezler ve kendi adlarına cevap veremezler. Sonuç olarak, bu çocukların bazen yanlışlıkla bir işleme sorunu olduğu düşünülmektedir.

Zayıf sözsüz konuşma becerileri:

OSB'li çocuklar çoğunlukla konuşmalarına anlam vermek için (örneğin bir nesneye işaret etmek gibi) hareketleri kullanamazlar. Sıklıkla göz temasından kaçınırlar; bu da onları kaba, ilgisiz veya dikkatsiz yapabilir. Anlamlı dil becerilerini geliştirmek için anlamlı jestler veya diğer sözsüz beceriler olmadan, ASD'li birçok çocuk duygularını, düşüncelerini ve ihtiyaçlarını bilinçlendirmeye yönelik girişimlerinden dolayı hayal kırıklığına uğrar. Hayal kırıklıklarını vokal patlamalar veya diğer uygun olmayan davranışlarla harekete geçirebilirler.(Cafiero & Meyer, 2008).

1.7. OTİZMDE YİNELEYİCİ DAVRANIŞ

Sınırlı ve tekrar eden davranışlar ve ilgi alanları, otizmin üç temel belirtisi arasındadır. Nesnelere tekrarlayan hareketler, sallanan ve elle oynuyor gibi tekrarlanan vücut hareketleri, ritüel davranış, duyuusal hassasiyetler ve sınırlanmış çıkarlar bunlara dahildir.

Otizmle alâkalılık:

Tekrarlayan hareketler ve nesnelere manipülasyonu, çocuklarda ortaya çıkacak otizmin ilk bulguları arasındadır. (Kim ve Lord Autism 2010), (Morgan ve Child Psychol, 2008) En iyi 2 yıllık tekrarlayıcı davranış testlerinde otizm 9 yaşındaki çocuklarda daha fazla görüldüğü tahmin edilmektedir. (Lord ve Arch. Gen. Psychiatry, 2011)

DSM-IV'te bir otistik tanı, bir bireyin kısıtlı ve tekrarlayan davranış sergilemesini gerektirmez, ancak DSM-5'de bu davranışlar bir otizm spektrum bozukluğunun teşhisi için gereken iki alandan biridir.

Leo Kanner ve Hans Asperger tarafından kaydedilen otizmin temel göstergelerinden biri olmasına rağmen, 20. yüzyıl boyunca araştırmacılar, bozukluğun karakteristik sosyal ve iletişim eksiklikleri üzerine daha fazla odaklanma eğilimindediler. Dolayısıyla, bu davranışların rolü hakkında bilgi azdır. Otistik bireylerde kaygıları hafiflettiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, bu görüşü destekleyecek çok az veri vardır. Yeni araştırmalar, otizmde beynin ödül sistemi, bazı tekrarlayıcı davranış ve odaklanmış çıkar türleri tarafından aşırı aktif hale getirilebileceğini ve aynı zamanda, ödül devresinde yer alan akumbens, striatum ve diğer beyin bölgeleri tarafından yeterince aktifleştirilmediğini önermektedir. (Hattier, 2010)) (Dichter, 2010)

Araştırmacılar, düşük bilişsel işlevle ve belirli bir nesne ya da ilgi üzerine yoğun odaklanmayı, iyi dil ve bilişsel kabiliyetler gibi daha üst düzey kısıtlı davranışlarını tekrarlayan motor hareketleriyle uzun zamandır ilişkilendirmektedir. Ancak yeni araştırmalar, tekrarlayan motor hareketlerin otizm spektrumu boyunca bireylerde mevcut olduğunu gösterdiğinden, bu varsayım yeniden değerlendirilmektedir. Erkeklerin bu davranışlara dışardan daha çok eğilimli olabileceğini gösteren bazı kanıtlar vardır, ancak otizmdeki ve tekrarlayan ve kısıtlı davranışlardaki cinsiyet farklılıklarının her ikisi de yetersiz olduğu için bunu doğrulamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Araştırmacıların tekrarlayan motor hareketlerini ölçmek için otomatik sistemler üzerinde çalışmasına rağmen, bu davranışların çoğunun ölçülmesi zordur. Kısıtlanmış ve tekrar eden davranışlar ve çıkarlar için birkaç tedavi vardır. Savunucular, araştırmacıları, otistik bireyler için önemli işlevlere hizmet ettikleri için bu davranışları iyileştirmeye çalışırken dikkatli olmaya çağırıyor.

1.8. OTİZMİN DİĞER BELİRTİLERİ

Otistik bireylerde ortaya çıkan belirtiler kişiden kişiye değişir ancak otizimli tüm kişiler, aşağıdaki alanlarda bazı çekirdek belirtilere de sahiptirler: (Montes, ve Halterman, 2007)

Sosyal etkileşimler ve ilişkiler:

- Sözlü olmayan gözlem, yüz ifadeleri ve vücut duruşu gibi sözel olmayan iletişim becerileri geliştiren önemli sorunlar görülür.
- Aynı yaştaki çocuklar ile arkadaşlıklar kurma başarısızlığı yaşanır.
- Başkaları ile keyif, çıkar veya başarı paylaşımında ilgi eksikliği vardır.
- Empati eksikliği
- Otistik insanlar ağrı ya da acı gibi başka bir kişinin duygularını anlamada güçlük çekebilirler.

Sözlü ve sözsüz iletişim: (Dominick, Davis, Lainhart, Tager-Flusberg, Folstein, 2007)

- Konuşmayı öğrenme ya da yoksun olma içinde gecikme. Otizm hastalarının% 40'ı asla konuşmazlar.
- Bir konuşmaya başlamak için adım atılmasıyla ilgili sorunlar yaşarlar ve ayrıca, otizmi olan insanlar, konuşmayı başladıktan sonra devam ettirmekte zorluk çekerler.
- Baskılı ve tekrarlanan dil kullanmaları çok fazla görülür ve otistik kişiler çoğunlukla daha önce duydukları bir cümleyi tekrar tekrar söylerler (ekolalia).
- Dinleyicilerinin bakış açısını anlama güçlüğü yaşamaktadırlar, örneğin, otizm olan bir kimsenin birisinin mizah kullandığını anlayamayabilir. İletişim kelimelerini kelime için yorumlayabilir ve ima edilen anlamı yakalayamazlar.

Faaliyetler veya oyunlarda sınırlı menfaatler: (Erickson, Stigler, Corkins, Posey, Fitzgerald, McDougale, 2005)

- Parçalara alışılmadık bir odaklanma problem yaşarlar. Otizmi olan küçük çocuklar çoğunlukla, oyuncağın tüm parçaları ile oynamaktan ziyade, arabadaki tekerlekler gibi parçalara odaklanırlar.
- Belirli konularla meşgul olma eğilimindedirler. Örneğin, büyük çocuklar ve yetişkinler, video oyunları, ticaret kartları veya plakalarla hayran olabilirler.

- Aynılık ve rutinler için bir ihtiyaçları vardır. Örneğin, otistik bir çocuk her zaman salata öncesi ekmek yemeli ve her gün aynı rotaya okula devam etmede ısrar etmelidir.
- Kalıplaşmış davranışlar. Bunlar arasında vücut salınımı ve el çırpma olabilir.

1.9. OTİZMİN NEDENLERİ

Bu nevroitik gelişim koşullarının karmaşıklığı nedeniyle (Charles ve ark., 2008), OSB'nin kesin etiolojisi bilinmemektedir (Skus, 2007). Bununla birlikte, otizmin nedenlerin büyük bir kısmı genetik ve çevresel etkilerden oluşmakta olduğunu aktarmaktadır (Ashwood ve ark., 2011).

Aslında, otizmin genetik faktörlerden kaynaklandığı teorisi, Bauman ve Kemper'in (1997), aynı sedan çiftlerden oluşan 21 özdeş çift çiftin çalıştığı, Otizm için kritere uyan en az bir ikizin çalıştığı bir çalışmada ilk kez gösterildi. Tek yumurta ikizlerinin % 36'sı otizm için uyumlu olduklarını gösterdi, ancak kardeş ikizlerinden hiçbiri, bir ikizin otizme ilişkin ölçütleri karşıladığı bozukluk için uyumlu çıkmadı (Bauman ve Kemper, 1997). OSB genetik faktörlerle ilişkili olmasına rağmen, OSB'ye tamamen sorumlu ve belirli genlerin katkıda bulunduğu düşünülmektedir (Volkmar ve Pauls, 2003; Kumar ve Christian, 2009; Toro ve ark, 2010).

Diğerleri, otizmin beyin çekirdek sistemindeki bir kusurun bir sonucu olarak ortaya çıkabileceğini, neokorteksin ve alt kortikal duyu ve motor sistemlerin prenatal gelişiminin zayıflamasına neden olduğunu önermektedir. Beynin bu kısımları farkındalık, bilgi toplama ve koordineli davranış gibi doğumdan sonra çok önemli yetenekleri destekleyen yerlerdir (Trevvarthen ve ark. 1997). Bu ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.10. OTİZMLE BAŞA ÇIKMA

Tedavinin ana amaçları, ilgili bozuklukları ve ailenin çektiği sıkıntıyı azaltmak ve yaşam kalitesi ile işlevsel bağımsızlığı artırmaktır. En iyi tedavi yöntemi diye bir şey yoktur ve genellikle tedavi çocuğun gereksinimlerine göre ayarlanır. Küçük yaşlarda yoğun ve sürekli eğitim programları ve davranış terapileri çocukların kendine

bakabilme, sosyal ve iş yetileri kazanabilmesine yardımcı olur ve sıklıkla işlevselliği artırır, belirtilerin şiddetini ve uyumsuz davranışları azaltır (Cass, 1998). İki ile üç yaş arasında müdahale etmenin çok önemli olduğu iddiaları kanıtlanamamıştır (Pettus, A.: 2008). Geçerli yaklaşımlar arasında uygulamalı davranış analizi, gelişimsel modeller, yapısal öğretim, konuşma ve dil terapisi, sosyal yetiler terapisi ve ergoterapi bulunur (Myers, Johnson, 2007). Eğitsel müdahalelerin çocuklar üzerinde biraz etkili olduğu görülmüştür, yoğun uygulamalı davranış analizi tedavisinin okulöncesi çocuklarda toptan işlevliliği artırdığı gösterilmiştir ve küçük çocukların entelektüel performanslarını geliştirmek için yararlıdır (Cass, 1998). Erişkinler için uygulanan programların etkinliği üzerine yapılmış olan sınırlı araştırmalar farklı sonuçlar gösterir. OSB ile ilgili sorunları tedavi etmek için birçok ilaç kullanılmaktadır. ABD’de OSB tanısı konan çocuklardan yarısından fazlasına psikotrop ilaçlar ya da antikonvulsanlar reçete ile verilmektedir, bunların arasında en yaygın ilaç sınıfları antidepresanlar, stimülanlar ve antipsikotiklerdir (Leskovec, Rowles, Findling, 2008). Antipsikotiklerin dışında, OSB’li erişkinler ve yeni yetmeler için ilaç tedavilerinin etkinliği ve güvenliği üzerine yetersiz sayıda güvenilir araştırma bulunmaktadır (Posey, Stigler, Erickson, McDougale, 2008). OSB’li bir kişi ilaçlara atipik tepkiler verebilir, ilaçların ters etkisi olabilir ve bilinen hiçbir ilaç otizmin ana belirtileri olan sosyal ve iletişimsel bozuklukları dindirmez (Strock, 2008). Birçok alternatif terapi ve müdahale yöntemi bulunsa da, bunların çok azı bilimsel araştırmalarla desteklenmektedir. Tedavi yaklaşımlarının yaşam kalitesi kapsamında çok az deneysel desteği bulunur ve birçok program öngörülse geçerlilik ve gerçek dünyaya uygunluk gibi konuları kapsamayan başarı ölçütleri üzerine yoğunlaşır (Burgess, ve Gutstein, 2007).

1.11. OTİZMİM EPİDEMİYOLOJİSİ

En güncel araştırmalar otizmin yaygınlığını 1.000 kişiye 6 kadar tahmin etmektedir (Newschaffer, Croen, Daniels, 2007). YGB-BTA OSB’nin büyük çoğunluğunu oluşturur, Asperger sendromu yaklaşık 1.000 kişi için 0,3 kadardır ve diğer OSB türleri oldukça ender görülür (Eaves, ve Ho, 2008). Bildirilen otizm vakaları son zamanlarda oldukça önemli oranda artış gösterdi. Bu artışın nedeni büyük oranda tanı uygulamalarında, başvuru modellerinde, hizmetlerin ulaşılabilirliğinde, tanı yaşında ve kamu bilincinde olan değişikliklere yorulabilir, yine de şu anda tanımlanamamış

çevresel faktörler göz ardı edilmemelidir (Rutter,2005). Aynı dönemde otizmin yaygınlığı artıp artmadığı bilinmemektedir. Yaygınlıktaki bir artış, genetik üzerine yoğunlaşmaktan çok çevresel faktörleri değiştirmek için daha çok dikkat edilmesi gerektiğini gösterecektir (Sebat, Lakshmi, Malhotra, 2007). Otizm riski, çeşitli prenatal (Doğumdan önce) ve perinatal (Gebeliğin yirminci haftasından doğuma kadar) faktörlerle bağlantılıdır. Risk faktörleri üzerine 2007 yılında yapılan bir araştırmada, ilerlemiş annelik yaşı, ilerlemiş babalık yaşı ve annenin Avrupa ile Kuzey Amerika dışında doğmuş olması gibi ebeveyn özellikleri ile de bağlantılar bulunmuştur. Ayrıca düşük doğum ağırlığı, kısa gebelik süresi ve doğum sırasında hipoksi gibi doğuma bağlı faktörlerin de bağlantısı olduğu görülmüştür (Fombonne, 2003).

1.12. Otizm Süreçleri

Yaygın araştırmalara rağmen otizmin nasıl oluştuğu iyi anlaşılamamıştır. İşleyişi iki alana ayrılabilir: Otizm ile ilgili beyin yapıları ve süreçlerinin patofizyolojisi ve beyin yapıları ile davranışlar arasında bulunan nöropsikolojik bağlar. Davranışların birçok patofizyolojisi olduğu görünmektedir (London, 2007).

1.14.1 Patofizyoloji

Otizm, klinik olarak iletişim ve sosyal etkileşimdeki gecikmeler ve nitel farklılıkların yanı sıra tekrarlayan davranışlar ve kısıtlı menfaatler ile karakterize bir davranışsal / gelişimsel bozukluktur. Otizmin nedenleri teorileri "buzdolabı anneleri" kavramından zamanla evrim geçirmiş; soğukkanlı, duygusuz annelerle daha eğitimsel ve davranışsal olarak oluşan bir bozukluğa bağlanamaması nedeniyle çocukların otistik olduklarını ileri süren teorilerdir. Geleneksel teşhis araştırmaları öncelikle genetik veya özerk beyin otistik nedenlerine odaklanmıştır. Bununla birlikte, daha yeni paradigmlar, beynin dışındakileri ancak beyinde ikincil etkilere sahip olabilen sayısız biyokimyasal ve sistemik faktörlerin potansiyel rolüne odaklanmaktadır. Bu düşünce tarzı, otizmden statik, değişmez, yaşam boyu bir bozukluk olarak görülebilmesine, daha dinamik ve potansiyel olarak tedaviye uygun bir paradigma değişikliğine olanak tanır. Aşağıda, otizmin semptomlarına katkıda bulunan biyomedikal faktörler, yani otizm spektrum

bozukluklarının (OSB'ler) patofizyolojisine ilişkin mevcut mevcut bilgiyi gözden geçirir.

- Otizmin beyin işlevsel sistemlerinin çoğunu ya da tümünü etkileyen gelişimsel faktörlerden kaynaklandığı ve beyin gelişimini bozduğu anlaşılmaktadır (Müller, 2007). Nöroanatomik araştırmalar ve teratojenler ile olan bağlantılar, gebe kalımdan kısa süre sonra beyin gelişimini değiştirmesinin otizmin işleyişinde önemli rol oynadığını göstermektedir (Arndt, Stodgell, Rodier, 2005). Bu yerel anomali beyinde, çevresel faktörlerin de önemli derecede etkilediği bir dizi patolojik olguya yol açar (Amaral, Schumann, Nordahl, 2008). Her ne kadar insan beyninin ana yapısı ile ilgili olsa da, hemen hemen tüm postmortem araştırmalar aynı zamanda zekâ geriliği olan bireylerde yapıldığından sonuç çıkarmak çok zordur (Müller, 2007). Beyin ağırlığı, hacmi ve kafa çevresi otistik çocuklarda genelde daha büyüktür (Casanova, 2007). Patolojik erken aşırı büyümenin hücresel ve moleküler temelleri gibi aşırı büyümüş sinir sistemlerinin, otizmin karakteristik belirtilerinin sebebi olup olmadığı bilinmemektedir.

1.14.2. Nöropsikoloji

Otizm kavramı içindeki nöropsikolojik unsurlara bakıldığında zihin kuramı (the theory of mind), yürütücü işlevler (executive functions) ve zayıf merkezi bütünleşme (weak central coherence) gibi psikolojik modellerle ilgili çalışmalarla karşılaşılr.

Zihin teorisi, birçok otistik bireyin başkalarının kendi planlarını, düşüncelerini ve bakış açılarını taşıdığını anlamadıklarına işaret eder. Dahası, diğer insanların inançlarını, tutumlarını ve duygularını anlamada güçlük çekiyor gibi görünmektedirler.

Bu teoriyi test etmek için kullanılan metaryallerin çoğu, zihinsel engelli çocukların yanı sıra otistik olmayan çocuklara da verilmiştir ve zihin fenomeni teorisi, otizmi olanlara özgü gibi görüldüğü görülmüştür. Buna ek olarak, Asperger sendromlu insanlar bu sorunu daha az gösterse de zihin teorisinden bağımsız görünmektedir.

İlginçtir ki, otistik insanlar başkalarının ne zaman bir şey bilmediklerini anlamada güçlük çekerler. Özellikle savant yetenekleri olanlar için, kişinin cevabı bilmediği bir kişi hakkında soru sorarken rahatsız olması oldukça yaygındır.

Birçok otistik birey, başkalarının kendisinden farklı düşündüğünü anlamamak suretiyle, toplumsal ve iletişim kurma konusunda diğer insanlarla sorunlar yaşayabilir. Yani, başkalarının çeşitli durumlarda ne söyleyeceklerini ya da neler yapacaklarını tahmin edemeyebilirler. Buna ek olarak, akranlarının ya da sınıf arkadaşlarının bile düşünce ve duygulara sahip olduklarını anlamada güçlük çekebilirler ve dolayısıyla kendilik merkezli, eksantrik veya çirkin görünebilirler.

Bu, dünyanın egosantrik bir görünümü olmasına rağmen, zihin teorisinde otistik bireylerin başkalarına karşı daha üstün hissettiklerini ima eden hiçbir şey yoktur.

Sorulması gereken yaşamsal soru şudur: Otizmdeki bireylerin başkalarının düşüncelerini ve duygularını anlamalarını ve kabul etmelerini nasıl sağlıyoruz? Otistik çocuklara ve yetişkinlere bu konsepti öğretmek için kullanılan yöntemlerden biri, Carol Grey'in "sosyal hikayeler" olarak adlandırdığı bir müdahaledir. Bu kısa öyküler, otistik bireylerin kendilerini ve diğerlerini daha iyi anlamalarına imkan tanıyan farklı senaryoları tanımlamaktadır. Bu hikayeler, onları diğer insanlar hakkında soru sormaya başlamasına ve en azından farklı kişilerin benzersiz şekilde düşünmelerini tanımaya motive edebilmektedir. (Stephen, 2016)

Zihin Teorisi, başkalarının kendi zihnimizden farklı olduğu bir anlayış olarak tanımlanmaktadır. Daha spesifik olarak, başkalarının bizimkinden farklı düşünce, duygu ve perspektifleri olduğu anlayışıdır. Kısacası, Zihin, başkalarının davranışlarını, ne düşündüklerini düşündüğümüze göre anlamamızı ve tahmin etmemize olanak tanır. Örneğin, kendimizi üzgün hissetmeyebiliriz ancak başkasının bakış açısını düşünebilir ve daha zorlu bir gün geçiren biri ile empati kurabiliriz.

Klasik Zihin Teorisi görevini (Sally-Anne görevi olarak adlandırılır), başkalarının kendi zihnimizden farklı zihinleri olduğu anlayışını örneklendirmektedir. Görevde bir çocuk diğerinin cevabının sahte inanca dayalı olacağını belirlemelidir. Görevde, çocuğa iki model gözlemlenir (Sally ve Anne). Modellerden biri (Sally) saklanan bir noktaya bir cisim yerleştirir ve daha sonra ayrılır. İkinci model (Anne) nesneyi yeni bir saklanma noktasına taşır.

Sally döndüğünde, çocuğun nerede (Sally) nesneyi arayacağını belirtmesi gerekir. Çocuğun doğru cevap verebilmesi için, Sally'nin taşınan nesneyi görmediğinin

farkında olması ve nesnenin orijinal olarak yerleştirildiği sahte inancına sahip olması gerekir. Araştırmacılar, dört yaşından önce çocukların yanıtlarının tutarsız olduğunu, bazı çocukların bu kabiliyete sahip olduklarını, ancak bazılarının yaptığı gibi yanıt vermediklerini söyledi. Bununla birlikte, 4 ila 6 yaş arasındaki bu yetenek, tipik olarak gelişen çocuklarda ortaya çıkmakta ve tutarlı hale gelmektedir. Bu zihinsel yetenek, otizmi olan bireylerde bozulmuştur.

Otizm spektrumu bozukluğu bağlamında, bozukluklar, bozukluk ile ilişkili davranışların çoğunun merkezinde yer alabilir. Örneğin, TOM sınırlamaları yanlış okunmaya veya duyguları, niyetleri veya başkalarından ipuçlarını okumamada yetersiz kalabilir. Buna ek olarak, zorunluluklar, empatinin diğerlerine karşı sınırlı bir şekilde ifade edilmesine neden olabilir. Hükümet açıkları, doğru olmayan varsayımlara sahip bir sosyal duruma yaklaşmasına neden olabilir. Son olarak, sosyal çevredeki ipuçlarını ortaya çıkarmakta zorluk çekmenin bir sonucu olarak, karşılıklılık (bir ilişkinin karşılık verdiği ve karşılıklı yararlanması) etkilenebilir.

Zihin teorisini değerlendirmek için üç nöropsikolojik görev ve bir anket kullanılmıştır. Katılımcılar dikkat dağıtıcı olmayan bir odada tek başına test edilmişlerdir. Dört teori zihin testi kağıt üzerinde sunulmuş ve hikayeler Faux pas testi durumunda deneyci tarafından okunmuştur.

Birisi, söylenmemesi gereken bir şeyi söyledikten sonra, bunu bilmemesi gerektiğini ya da bilmediğini söyleyince ortaya çıkmaktadır. Faux pas'ları anlamak için katılımcı iki zihinsel durumu kavramlaştırmalıdır. Öncelikle, Faux pas'ın bunu söylememesi gerektiğini bilmediğini söyleyen kişi ve ikincisi, onu duyan kişinin hakaret ya da incinmiş hissetmesi gerektiğini söylemişlerdir. Böylece görev için hem bilişsel hem de duyuşsal bir bileşen oluşmaya başlamıştır.

Faux Pas Kavrama ile ilgili zihinsel kuram perspektifinden bir örneklem yapmak gerekirse;

Hikaye: Jeanette, arkadaşı Anne'a düğün hediyesi olarak bir kristal kase satın almıştır. Anne'ın büyük bir düğünü olmuştur ve takip edeceği bir çok hediye gelmiştir. Bir yıl sonra, Jeanette bir gece akşam yemeği için Anne'dadır. Jeanette, kristal kaseinin üzerine kazayla bir şarap şiyesi düşürür ve kase paramparça olur. Jeanette 'Çok üzgünüm, kaseyi kırdım.' der. Anne 'Endişelenme, onu zaten hiç sevmedim. Birisi onu bana düğünüm için vermişti.' der.

□

Soru: 1.Bir kişi, söylememesi gereken bir şeyi söylemiş midir? (Faux pas'nın ortaya çıkarılmasını test eder)

Bu soruya doğru cevap verildiği takdirde, diğer sorular sorulur.

2.Söylememesi gereken bir şeyi söyleyen kimdir? (Faux pas'nın anlaşılmasını test eder)

3.Anne'nin söylediği neden söylenmemesi gereken bir şeydir? (Dinleyicinin zihinsel durumunun anlaşılmasını gerektirir)

4.Jeanette ne hissetmiştir? (empatik anlayış sorusu)

Bu sorulara verilen cevaplar da kişinin Faux pas'nın ortaya çıkmasına olanak sunmaktadır.

Zihinsel kuram, ebeveynlere ve diğer kişilere otizmlili çocukların sıklıkla şaşkırtıcı davranışlarını anlamasına yardımcı olabilir:

- Başkalarının duygusal ifadelerine (ör. Birinin kızgın ya da üzgün olduğu zaman gülerken ya da almayan) uygunsuz tepki vermesi
- Davranışlarının başkaları üzerinde bir etkisinin olduğunu anlama güçlüğü
- Düşündükleri ve hissettiklerinin diğerlerinin düşünce ve hissettiğini varsayarsak
- Bir görüşmeyi değiştirme ve diğer kişi hakkında soru sorma ya da onların çıkarlarının ne olduğunu paylaşmasına izin verilmesiyle ilgili zorluk
- Bir kitapta veya filmde karakterleri anlama ve taklit oynamakta zorluk çekme

Bu nedenle, aile üyeleri için bu şaşkırtıcı davranışların kasıtlı ya da kasıtlı olmadığını, ancak zorlukların TOM ile alt düzeydeki etkisini hatırlamak önemlidir.

1.15. OTİZM TANI GÖZLEM ÖLÇEĞİ

1989 yılında yaratılan ve otizm ile ilgili sosyal ve iletişimsel davranışları değerlendirmek için kullanılan standartlaştırılmış tıbbi bir protokoldür. Protokol, değerlendirmeyi yapan ve değerlendirme yapılan arasında bir dizi planlanmış sosyal

etkileşimden oluşur. Değerlendirme yapan, bireyin davranışlarını gözlemler ve önceden belirlenmiş gözlem kategorilerine göre bu davranışları değerlendirir. Kategorilendirilmiş gözlemler sayısal sonuçlara dönüştürülür. Araştırmalar ile belirlenmiş sayısal sonuç gruplandırması otizm ya da otistik spektrum bozukluğu olup olmadığına karar verilmesine yardımcı olur ve otistik belirtilerin standart bir değerlendirmesi yapılmış olur. Otizm Tanı Gözlem Ölçeği, görme veya işitme özürli bireylerde ya da ciddi algısal veya motor bozukluğu olanlarda formel tanı koymak için kullanılamaz.(McPartland, Klin, 2006).

1.17. OTİZMİN KALITSALLIĞI VE OTİZMİN GENETİK GEÇİŞİ

Otizm spektrum bozukluklarının nedenleri arasında en önemli yeri genetik faktörler tutmaktadır. İkizler üzerinde yapılan ilk çalışmalar otizmin kalıtsallığının %90'dan fazla olduğunu, bir başka deyişle genetik faktörlerin otizm vakalarının %90'ından fazlasını açıkladığını göstermiştir. Bu tahminin daha kesinleştirilmesi için ikizler üzerine yeni araştırmalar ve yapısal genetik modeller gerekmektedir (Arndt, Stodgell, Rodier, 2005). Tek yumurta ikizlerinden yalnızca biri otistik olduğunda diğesinde genellikle öğrenme ve sosyal bozukluklar görülmektedir. Erişkin kardeşler için ise daha geniş olan otizm fenotipinin bir ya da birkaç özelliğine sahip olma riski %30'dur (Sykes ve Lamb,2007).

Ailelerdeki örüntüler, nedenin yalnızca tek bir baskın ya da çekinik gen olmadığını göstermektedir. Söz konusu düzenek karmaşık olmalıdır ve kesinlikle birkaç genin bileşimini içermektedir. Farklı ülkelerdeki araştırma ekipleri şu anda otistik bozuklukların, özellikle de Kanner'in betimlediği otizm tipinin patolojisinden sorumlu kromozomların ve genlerin yerini belirlemeye çalışmaktadır, ancak bir geniş aile içinde birden fazla türde otistik bozukluk ve başka gelişimsel gecikmeler veya özürler olabileceği şimdiden bilinmektedir. Patrick Bolton ve arkadaşlarının 1994'te yayımlanan bir çalışmasında tipik otizmlili çocukların kardeşlerinin yaklaşık yüzde üçünde tipik otizm olduğu ve aynı oranda kardeşte de daha başka yaygın gelişimsel bozuklukları (otizm spektrum bozuklukları) bulunduğu öne sürülmüştür. Tanılar uluslararası sınıflandırma sisteminin ölçütlerine dayandırılmıştır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar

7. Kromozomdaki genlerin sorumlu olabileceğini düşündürmektedir, fakat hangi

genlerin çok önemli olduğu ve bunların gelişimi nasıl etkilediği henüz bilinmemektedir. İkiz ve aile çalışmalarından toplanan ve otistik bozukluklarda genetiğin önemine dikkat çeken kanıtlar güçlü olsa da, başka etkenlerin de söz konusu olması gerektiği açıktır. Örneğin tek yumurta ikizleri belirgin biçimde farklı otistik bozukluk türleri gösterebilir ve şiddet düzeyleri çok farklı özörlere sahip olabilir. Bu farklar doğum öncesi ve sonrası etkilerden kaynaklanıyor olabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

OTİZM SPEKTRUM TANILI ÇOCUĞA SAHİP ANNELERİN ZİHİN TEORİ BOZUKLUKLARININ ARAŞTIRILMASI

2.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu; otizm spektrum tanılı çocuğa sahip annelerin zihin teori bozukluklarının demografik faktörler kapsamında araştırılmasıdır.

2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Araştırmanın amacı Gebze ilçesinde otistik çocuklara sahip olan annelerin zihin teorisi yeteneklerini değerlendirmektir. Bu maksatla otistik çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip olmayan anneler arasında anlamlı fark olup olmadığı ve annelerin kişisel özelliklerine göre zihin teori bozuklukları arasında anlamlı fark olup olmadığı sorgulanacaktır.

Konunun daha önceki araştırmalarda incelenmemiş olması araştırmanın önemini artırmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMANIN METODU VE HİPOTEZLERİ

Otizimli çocuklara sahip olan ve olmayan annelerin otizm spektrum bozukluklarını karşılaştırmayı amaçlayan bu çalışma, ilişkisel tarama modelindedir. Çünkü otizm spektrum bozukluğunun belirlenen çeşitli değişkenlerle ilişkisi irdelenmektedir. Araştırmanın tasarımı tek faktörlü gruplar arası model şeklindedir. Bunun için istatistikî analiz olarak SPSS 20:0 da bağımsız t-testi yapılacaktır.

Araştırmamızın bağımsız değişkeni otizm spektrum alt boyutları olup, bağımsız değişkenler ise otizm spektrum alt boyutlarıdır.

Araştırmada test edilen hipotezler şunlardır :

- a. **Birinci Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin faux pas tespit puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- b. **İkinci Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin uygunsuzluğu anlama puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- c. **Üçüncü Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin niyet puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- d. **Dördüncü Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin inanç puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- e. **Beşinci Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin empati puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- f. **Altıncı Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin hayal gücü puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- g. **Yedinci Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin sosyal beceri puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- h. **Sekizinci Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin dikkati kaydırabilme puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- i. **Dokuzuncu Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin ayrıntıya dikkat etme puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- j. **Onuncu Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin otizm genel puanları arasında anlamlı fark vardır”.
- k. **Onbirinci Hipotez:** “Otizmlı ocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin göz testi puanları arasında anlamlı fark vardır”.

2.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI

Araştırma, Gebze ilçesinde ikamet eden otistik spektrum bozukluğa sahip ebeveynleri kapsamaktadır. Araştırmaya 60 kişi katılmıştır. Araştırma kapsamındaki sınırlar şu şekilde ifade edilebilir:

- Araştırmanın Gebze ilçesinde ikamet eden ebeveynlerin üzerinde yapılması kapsam yönünden sınırlılık olarak ifade edilebilir.
- Araştırma çerçevesinde hazırlanan anketi cevaplayanların doğru ve yansız olarak anketi cevaplandırıdıkları kabul edilmiştir. Ancak anketi cevaplandıranların sosyal

• beğenirlik etkisiyle vermiş olabilecekleri cevaplar kullanılan anket yöntemi açısından araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Bu problem her bir değişkeni birden fazla soruyla ölçüp bunların ortalamasını almak suretiyle aşılmaya çalışılmıştır.

2.5. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini Gebze ilçesinde ikamet eden anneler oluşturmaktadır. Örneklemi ise bu evren içinde bulunan çalışan anneler oluşturmaktadır.

2.5.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırma örnekleme ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1. Örnekleme İlişkin Demografik Bilgiler

Demografik Değişken		Oran
Yaş	20-25	% 0
	26-30	% 1
	31-35	% 20
	36-40	% 67
	40’dan fazla	% 12
Çocuk Sayısı	1	% 14
	2	% 60
	3 ve daha fazla	% 26
Eğitim Düzeyi	İlkokul	% 60
	Ortaokul	% 17
	Lise	% 23
	Yüksekokul	% 0
	Üniversite	% 0
Gelir Durumu	Gelirim yok	% 20
	1000-1500 TL arası	% 43
	1500 TL ve üstü	% 37

2.5.2. Veri Analiz Yöntemi ve Araçları

Araştırmada veri analiz yöntemi olarak anket uygulanmıştır. Araştırmada kullanılacak değişkenler ile demografik özellikleri ölçmek maksadıyla bir anket formu hazırlanmış ve örneklem üzerinde uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu EK-1’de sunulmuştur.

2.5.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Ölçeği

Yetişkin bireylerdeki geniş otizm fenotipini değerlendirmek amacı ile geliştirilen Otizm Spektrum Anketi, otizmdeki kanıta dayalı bilişsel anormallikler seçilerek, uzun yıllar süren çalışmaların harmanlanması ile oluşturulmuştur. Asperger Sendromlu ve Yüksek İşlevli Otistik bireyler üzerinde denenmiştir. Ayrıntıya dikkat etme, dikkat kaydırma ve iletişim, hayal gücü ve sosyal beceri boyutlarını kapsayan toplam 50 ifadeden oluşan bu ölçek, 4’lü Likert tarzında (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Kısmen Katılmıyorum, 3- Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum) hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi bu araştırmada gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda yazında 4 olan faktör sayısı, araştırmamızda da 4 olarak bulunmuştur. Otizm Spektrum Bozukluğu ölçeğinin alt boyutları Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. Otizm Spektrum Bozukluğu Ölçeğinin Alt Boyutları

Soru Sıra No	Alt Boyut	Maddeler
2	Ayrıntıya Dikkat Etme	İşleri rutin olarak aynı biçimde kurgulayarak yapmayı severim.
5		Çok sık bir şekilde öteki kişilerin gözlerinden kaçırılmış olduklarını ben çok rahat bir şekilde görebilirim.
6		Çoğunlukla arabalardaki plakaların harfleri ve numaraları benim dikkatimi çekmektedir.
9		Tarihi olayların geçişlerini ve oldukları zamanı biliyor olmaktan çok hoşnutluk duyarım.

15		Cansız varlıklardan daha ziyade insanlar dikkatimi çekmektedir.
16		Enteresan konularla ilgilenmek hoşuma gider.
19		Rakamlarla konuşmak hoşuma gitmektedir.
23		Her zaman işlerdeki kalıplara dikkat ederim.
29		Telefon numaraları hafızamda yer edinmez.
36		Kişinin sadece yüzüne bakarak, ne düşündüğünü veya hissettiğini çıkarsamayı kolay bulurum.
49		İnsanların doğum günlerini genellikle unuturum.
4		Çok sık bir şekilde işe odaklandığımda diğer işlerden sıyrılıyorum ve odaklandığım işime sınıksız tutunurum.
7		Karakter olarak kendimi nazik bulmamam rağmen, arkadaşlarım genellikle kaba olduklarımı ifade ederler
18		Konuşmaya o kadar çok odaklanırım ki, başkalarının muhabbete girmesine asla izin tanımam ama bunun da farkında olmam.
21		Kurgulanmış eserleri okumak bana hayal ürünü şeyleri okumak gibi geldiğinden hiç hoşnut olmam.
26	Dikkat Kaydırma ve İletişim	Kurgulanmış eserleri okumak bana hayal ürünü şeyleri okumak gibi geldiğinden hiç hoşnut olmam.
39		Diğer kişiler benim rutin olduğumu ve monoton olduğumu düşünürler.
30		Bir durum veya bir insanın görünüşündeki küçük değişikliklere sıklıkla dikkat etmem.
31		Beni dinleyen biri sıkılmaya başladıysa bunuhissedebilirim.
33		Telefonda biriyle konuşurken, konuşmalarımın ne zaman bitmesi ve ne zaman başlaması gerektiğini bilemem.
37		Eğer ki biri yapmakta olduğum işleri bölse o işe anında geri dönmem mümkündür.
45		İnsanların niyetlerini anlamak bana zor gelir.
3	Hayal Gücü	Hayal etmek ve hayal ettiklerimi zihnimde gerçekmiş gibi düşünmek benim için oldukça kolay bir durumdur.

8	Okuduğum herhangi bir hikayede, karakterlerin hangi kişiye ya da karaktere benzediğini tahayyül ederim.
10	Sosyal bir çevrede, değişik kişilerin kendi aralarındaki konuşmalarını çok fazla takip ederim.
12	Diğer insanların çok fazla ayrıntılara takılmadığı şeylere ben fazlasıyla takılırım.
14	Hikaye yasmak bunu yaşamak bana oldukça kolay gelmektedir.
17	Dedikodu yapmaktan çok hoşlanırım.
20	Hikayelerde önsezim çok kuvvetli değildir.
27	Bir kişi benle konuşma yapıyorsa “satır aralarını okumayı” kolaylıkla çıkarır bulurum.
34	İşlerimi rastgele yapmayı tercih ederim.
35	Yapılan bir esprinin asıl noktasını en son anlayabilen genellikle benimdir.
40	Küçükken, diğer çocuklar ile rol yapmayı da içeren oyunlar oynamaktan hoşlanırdım.
42	Bazı şeylerin kategorize etme durumunda bilgi elde etmeyi severim.
48	İkili ilişkilerde çok iyi bir arkadaş dostuyumdur.
50	Çocuklarla rol yapmayı da barındıran oyunlar oynamak beni çok mutlu eder.

1	Sosyal Beceri	Kendi işlerimi genellikle başkalarıyla paylaşarak yapmayı severim.
11		Sosyal ortamlarda kendimi rahat hissederim.
13		Kütüphanede bir kitap okuma eylemini partide eğlence yapmaya tercih etmekteyim.
22		Yeni arkadaşlar edinmek bana hep zor gelmiştir.
24		Tiyatroda canlı bir oyun izleme tarihi bir müzeyi geçmekten çok daha zevkli gelmektedir.
25		Rutin işlerim bozulduğunda asla canımı sıkmam.
28		Bir olayın bütününe görmeyi severim.
32		Aynı anda pek çok şeye yetebilirim.
38		Sosyal muhabbetlerde insanlar hep benimle konuşmak istemektedirler.
41		Bazı şeylerin kategorize etme durumunda bilgi elde etmeyi severim.
43		Katıldığım etkinlikleri dikkatli bir şekilde planlar ve bu plana ayak uydurmaya çalışırım.
44		Önemli günlerden her zaman için hoşnutluk duyarım.
46		Yeni olan bazı olaylar beni genellikle endişeye sevk etmektedir.
47		Yeni yeni arkadaşlar edinmek her zaman tercihimdir.

2.5.2.2. Göz Testi Ölçeği

Göz testi, otizm ve asperger sendromu taşıyanların kavranması zor zihin teori bozukluklarını teşhis etmek için geliştirilmiştir. Testte, göz bölgesinin fotoğrafı zihin sürecine göre yargılanmaktadır ve en uygun olan yargının hangisi olduğu bulunmaya çalışılmaktadır. Baron-Cohen ve ark.(2001) tarafından geliştirilen bu test zihin kuramını ve duyguları tanıma becerisilerini test etmek için kullanılır. Bu testle gözlere bakarak zihinsel bir durumu anlamaya çalışılır. Farklı hastalık durumları yanında klinik dışı gruplarda sosyal bilişi araştıran çalışmalarda sıkça kullanılmıştır. Deneğe kişilerin sadece göz çevresini gösteren 36 fotoğraf gösterilir ve her bir fotoğraftaki kişinin duygusu için 4 seçenek arasından tercih yaptırılır. Her soru için tek doğru cevap bulunmaktadır. Her doğru cevap için 1 puan verildiğinden en yüksek değer 36 puan alınabilir. Testten ne kadar yüksek puan alınırsa sosyal biliş ve zihin kuramı becerilerinin o kadar iyi olduğu kabul edilir.

2.5.2.3. Faux Pas Ölçeği

9-11 yaş aralığında gelişen zihin teori becerilerini teşhis etmek için kullanılmaktadır. Bu testte 10 hikaye FauxPas'ı tanımlamaktadır. İstemeyerek bir şeyi söyleyen kişi diğer kişide mahcubiyet ve şaşkınlık yaratmaktadır. 10 adet kontrol hikayesi bulunmaktadır. Deneklere her hikaye okunduğunda 6 soru sorulmaktadır. Her sorunun değeri 1 puan olup, 10 sorunun toplam puanı 60 olmaktadır. 10 adet te kontrol hikayesi bulunmaktadır. Bu hikayeler de FauxPas'ı doğru olarak reddetmeyi yansıtmaktadır. Doğru olarak reddetmeye 2 puan verilmektedir. Dolayısıyla kontrol hikaye skorları 0 ile 20 puan arasında değişmektedir. Bu form Valerie E. Stone ve Simon Baron-Cohen tarafından geliştirilmiştir. Bu sorular;

- Herhangi biri söylememesi gereken şeyi söyledi mi?
- Söylenmemesi gereken şeyi kim söyledi
- Bu şeyi neden söylememeliydi?
- Bunu neden söylediğini düşünüyorsunuz?

- e. A, B'nin şaşırdığını ve mahcup olduğunu biliyor mu?
- f. B kendisini nasıl hissetti?

2.5.2.3.1 Faux Pas Puanlaması

Temel olarak her bir Faux Pas hikayesi için (hikayeler 2, 4, 7, 11-16, ve 18), Denek doğru cevapladığı her bir soru için 1 puan alır.

2.5.2.3.2. Faux Pas Saptanması

Birinci soru: " İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledimi?"

Faux pas hikayeleri: Doğru: Evet/ Yanlış: Hayır

Kontrol hikayeleri: Doğru: Hayır/ Yanlış: Evet

İkinci soru: " Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?"

Doğru kişiyi tanımlayan herhangi bir cevap doğrudur,

Örneğin,

Küçük kıza erkek çocuk olarak hitap etme hikayesi: Mine (aynı zamandakomşu da kabul edilebilir)

Kristal kadehle ilgili hikaye: Figen (aynı zamanda evlenen kadın da kabul edilebilir)

Avukatla ilgili hikaye: Ela (aynı zamanda tedirgin görünen kadın da kabul edilebilir)

Perdeyle ilgili hikaye: İpek (aynı zamanda : arkadaşı da kabul edilebilir)

Kanser şakası ile ilgili hikaye: Cenk (aynı zamanda toplantıya geç kalan adam da kabul edilebilir)

Hikaye yarışmasını kaybetme ile ilgili hikaye: Barış (aynı zamanda yarışmayı kazanan adam da kabul edilebilir)

Yere dökülen kahve ile ilgili hikaye: Tamer (aynı zamanda kahveyi yere döken adam da kabul edilebilir)

Okuldaki yeni çocukla ilgili hikaye: Berk (aynı zamanda Berk ve Oğuz da kabul edilebilir)

Sürpriz doğum günü partisi ile ilgili hikaye: Selen (aynı zamanda kahveyi döken kadın da kabul edilebilir)

Turta ile ilgili hikaye: Mehmet (aynı zamanda Ayşe'nin kuzeni de kabul edilebilir)
Anketi yanıtlayanlardan birinci soruya hayır yanıtı verenlere bu soru sorulmaz ve sıfır puan alırlar.

Kontrol hikayeleri için ikinci soruyu puanlama biraz daha sezgilere aykırıdır. Çünkü, cevaplamamaya puan verilmekte, cevap verilmesi durumunda puan alınmaktadır. Eğer anketi dolduranlar uygun olmayan hiçbirşey olduğunu doğru olarak söylerlerse, bu soruyu cevaplamamalıdır. Bu yüzden kontrol hikayelerinde cevaplamadıkları herbir kim sorusu için bir puan verin. Eğer soruyu cevaplarırsa, cevap yanlış olacak, bu yüzden herbir kim sorusuna verecekleri cevap için sıfır puan verin.

2.5.2.3.3. Uygunsuzlukları Anlama

Üçüncü soru: " Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?"

Faux Pas Hikayeleri için: Birinci soruya hayır cevabı verenlere bu soru sorulmamalı ve sıfır puan verilmelidir. Eğer Faux Pas hikayeleri için bu soruyu cevaplarırsa faux pasa referansta bulunulacak herhangi bir mantıklı bir cevap kabul edilecektir. Denekler zihin durumlarından açıkça bahsetmek zorunda değildirler, yani " Kanser hastası olan adamı bilmiyordu ama onun dışında herkes biliyordu." Şunu demek yeterlidir, "Çünkü Cengiz ölümcül hasta," veya "Orda ayakta duran adam avukatla evli" Bu soru kişinin cevabı faux pası anlamayı yansıtmaz ise doğru değil olarak puanlanır.

Örnekler (amigdalalı hastalardan): "Komşu ona küçük diye seslenmemliydi. Çocuklar büyük olduklarını hissetmelidirler. " (Zeynep'in bir erkek değil kız olduğu noktasını kaçırılmaktadır)

"Ela ona kahve istediğini söylememliydi" (Mehmet'e yapılan hakereti kaçırır.)

"Toplantıya geç gelmemeliydin." (Uygun olmayan şakadan bahsetmemektedir.)

Kontrol hikayeleri: Kontrol hikayelerinin puanlanması sezgilere aykırıdır. Çünkü cevaplanmamaya puan verilmektedir.

2.5.2.3.4. Niyetler

Dördüncü Soru: " Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?"

Faux Pas Hikayeleri için: Birinci soruya hayır cevabı veren deneklere bu soru sorulmayacak ve sıfır puan elde edecek. Eğer bu soruya cevap verirse, faux pasa referans edilen herhangi bir mantıklı cevap kabul edilebilir olacaktır. Deneklerin cevapları hikaye kahramanlarından birinin bir şey bilmediğini ve farkına varmadığını anladığını yansıttığı sürece bu doğrudur.

Not: Bu soru eğer denek kişinin söylediği uygunsuz şeyi kasten söylediğini düşünürse doğru değil diye puanlayacaktır.

Kontrol hikayeleri için: Kontrol hikayelerini puanlanması çünkü, cevaplanmayan sorulara puan verilmektedir.

2.5.2.3.5. İnanç

Beşinci Soru: X, Y'nin öyle olduğunu biliyor muydu?

Faux Pas Hikayeleri için: Bu soru faux pasın niyet dışı olarak yapıldığının farkına varılmasını anlamak için sorulmuştur. Birinci soruya hayır cevabı veren deneklere bu soru sorulmaz ve sıfır puan elde edilir.

Kontrol Hikayeleri için: Uygunsuz hiçbirşey söylenmediğini doğru olarak söylerlerse bu soruyu cevaplıyor olmamalıdır.

2.5.2.3.6. Empati

Altıncı Soru: X'in nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz? Deneklerin hikaye kahramanlarına olan empatileri

Faux Pas Hikayeleri için: Cevaplar, acı, kızgınlık, heyecan ve hayal kırıklığı gibi hisleri doğru olarak yansıtmalıdır. Uygun cevaplar için bir puan verilir ve açıkça uygun olmayan cevaplar için sıfır puan verilir.

Kontrol Hikayeleri için:Eğer uygun olmayan hiçbirşey söylenmediği doğru olarak söylenirse bu soruyu cevaplıyor olmamalıdır. Bu yüzden kontrol hikayelerindeki cevaplamadıkları her bir empati sorusu için bir puan verin. Ama, bu soru, Faux Pas mevcut olmadığında hikaye kahramanlarındaki diğerlerinin hislerini izlemeyi test etmektedir. Bu yüzden, hikaye kahramanlarına uygun olarak duygusal durumlar atufta bulunulduğunda bir puan, aksi durumda sıfır puan verilir.

2.5.2.3.7. Hikaye Anlama – Kontrol Soruları

Yedinci ve Sekizinci Sorular: Birinci soruya hayır cevabı verseler bile tüm deneklere bu sorular sorulur. Hikaye anlamaya ilişkin olan bu kontrol soruları, kişinin hikayenin detaylarını unuttuğunu veya kafasının karıştığını söylemelidir. (ileri düzeyde bunaması olan hastalarda görülmektedir) Cevaplar açıktır. Bunlar diğer sorulardan ayrı olarak puanlanır.

Faux Pas hikayeleri için doğru cevaplara örnekler;

Bu hikayede Zeynep nerdeydi? "Teyzesi Ceyda'nın evinde"

Bu hikayede, Özge, Figen'e düğün hediyesi olarak ne verdi? "kristal bir kadeh"

Bu hikayede, Mehmet'in eşi ne iş yapıyordu? "Avukat"

Bu hikayede, Irmak ne satın almıştı? "Yeni perdeler"

Bu hikayede, Deniz Uysal toplantıda insanlara ne söyledi? "Cengiz Soylu'nun kanser olduğunu."

Bu hikayede, yarışmayı kim kazandı? "Barış"

Bu hikayede, Barış nerde bekliyordu? "Kasiyerin yanında"

Bu hikayede, Berk ve Oğuz konuşurken Mert nerdeydi? "Tuvalet kabininde"

Bu hikayede, Hilal'in eşikimin için sürpriz parti düzenliyordu? "Hilal için"

Bu hikayede, Ayşene tür tart yaptı? "Elmalı"

2.5.2.3.8. Toplam Puanları Hesaplama

Puanlamayı ilk olarak Faux Pas ve Kontrol Hikayelerinin kontrol soruları üzerinde yapın:

1) Faux Pas ve Kontrol Hikayeleri için raporlanacak ilk 2 puan Doğru Kontrol Soruları puanlarıdır. Bunları hesaplamak için:

1. Adım: Faux Pas Hikayeleri için, hikaye anlamayı test eden 7 ve 8'nci soruların doğru cevaplarının sayısını toplayın. Buna "Faux Past Kontrol Puanı" denir.

2. Adım: Kontrol Hikayeleri için,hikaye anlamayı test eden 7 ve 8'nci soruların doğru cevaplarının sayısını toplayın.Buna "Kontrol-Kontrol Puanı" denir.

2) Raporlanacak 2'nci puan Faux Pas Tespit Puanıdır.Bunu hesaplamak için:

Kontrol sorusunun yanlış olduğu hikayeleri hariç tutun.

Faux past tespit puanını bulmak için; Faux Past hikayelerinde ve Kontrol hikayelerinde ki birinci ve ikinci soruları toplayıp ;kontrol puanına bölün.

3) Raporlanacak üçüncü puan "Uygunsuzluğu Anlama" puanıdır (Neden söylediği şeyi söylememeliydi). Bunu hesaplamak için:

Faux past ve kontrol hikayelerindeki üçüncü soruları toplayıp kontrol puanına bölün.

4) Raporlanacak 4'üncü puan "Niyet" puanı olup, "Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?" sorusunun cevabıdır. Buna niyet adı verilir çünkü konuşmacının niyetini ortaya çıkaran tek soru budur.Bu puanı hesaplamak için:

Her bir faux past ve kontrol hikayelerindeki dördüncü soruları toplayp kontrol puanına bölün.

5) Raporlanacak 5'inci puan "İnanç" puanı olup, "X, Y'nin öyle olduğunu biliyor muydu?" sorusunun cevabıdır. Bunu hesaplamak için:

Her bir faux past ve kontrol hikayelerindeki beşinci soruları toplayp kontrol puanına bölün.

6) Raporlanacak 6'ncı puan "Empati" puanı olup, "X'in nasıl hissettiğini düşünüyor sunuz?" sorusunun cevabıdır. Bunu hesaplamak için:

Her bir faux past ve kontrol hikayelerindeki altıncı soruları toplayıp kontrol puanına bölün.

2.5.2.4. Veri Analiz Tekniği

Veriler, veri değerlendirme araçları b3lümünde ifade edilen 3lekler ile yaş, ocuk sayısı, eğitim durumu, gelir durumu gibi çeşitli demografik değişkenlerin yer aldığı EK-1’de sunulan anket formu kullanılarak toplanmıştır.

Anket uygulanırken sonuçlarının gizli kalacağı y3nünde katılımcılara g3ven verilmiştir. Anketin uygulanma s3uresi 15–25 dakika arasında ortalama 20 dakika d3zeyinde gerçekleşmiştir.

Doldurulan t3m anketlere ayrı ayrı sıra numarası verilerek SPSS 20.0 programına girişleri yapılmıştır. Veri girişini m3teakip farklı iki araştırmacı tarafından anketlere verilen cevaplar bilgisayar 3zerinden ve k3ęıda çıktı alınmak suretiyle iki defa kontrol edilmiş, eksikler ve hatalar giderilmiştir.

Toplanan verilerin nasıl analiz edileceği ve hangi analiz tekniklerinin kullanılacağı araştırma sonuçlarının doğru yorumlanması açısından b3y3k 3nem taşımaktadır. Bir araştırmada, belirlenen araştırma sorularının t3r3 ve araştırmanın amacına g3re istatistiksel s3re de farklılık kazanacaktır. Bir araştırmada değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ya da tanımlayıcı (betimsel) analizler yapılması gerekebilir. Bu genel amaçların sonraki aşamasında, eğer ilişki araştırılmak isteniyorsa, grupların karşılaştırılması veya değişkenler arasındaki ilişki g3c3n3n belirlenmesi; eğer tanımlayıcı analizler yapılacaksa, verilerin 3zetlenmesi sağlanmalıdır. Grupların karşılaştırması, gruplar arasında (tek grup karşılaştırması, iki grup arası karşılaştırması, ikiden fazla grup arasında karşılaştırma) değişkenlere (bağımlı/bağımsız) bakış açısından istatistiksel anlamda farklar olup olmadığını belirlemeye y3neliktir ve bu amaca ulaşmak için “farklılıkları bulmaya y3nelik anlam çıkarıcı analiz teknikleri” kullanılır.

Bu çalışmada t-testi analizi kullanılmıştır. Anket içerisinde yer alan bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasında analiz yapılırken bu tekniklerden

yararlanılmıştır. Araştırmada, ankete katılanların bireysel özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları hesaplanarak tablolştırılmıştır.

2.6. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda, örneklem üzerinde uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları yer almaktadır.

2.6.1. Demografik Bulgular

Buna göre otizmlı çocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin yaş, gelir durumu, eğitim durumu ve sahip oldukları çocuk sayıları gibi demografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadıklarını tespit etmek için t-testi yapılmıştır.

Tablo 3. Demografik Değişkenlere Göre Analiz

	Serbestlik Derecesi	t	Sig. (2-tailed)
Yaş	58	-,407	,685
Gelir Durumu	58	-,234	,481
Eğitim Durumu	58	-,614	,761
Çocuk Sayıları	58	-,767	,833

Yapılan analiz neticesinde otizmlı çocuğa sahip olan ve olmayan anneler demografik değişkenlere göre farklılaşmamaktadırlar.

2.6.2. Faux Pas Bulguları

Otizimli çocuğa sahip olan ve otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin faux pas analizlerine göre anlamlı farklılaşım farklılaşmadığını tespit etmek için t testi yapılmıştır.

Tablo 4. Faux Pas Puanlarına Göre Analiz

	Otizimli Çocuğa Sahip Olan Anneler	Otizimli Çocuğa Sahip Olmayan Anneler	Serbestlik Derecesi	t	Sig. (2-tailed)
Faux Pas Tespit Puanı	.775	.844	58	-2.282	.026
Uygunsuzluğu Anlama Puanı	.407	.454	58	-2.617	.011
Niyet	.384	.442	58	-3.671	.001
İnanç	.418	.451	58	-2.405	.019
Empati	.446	.461	58	-1.096	.278

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin faux pas tespit puanları arasında [$t_{(58)}=-2,282$, $p<,05$] anlamlı farklar bulunmaktadır. Buna göre otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin faux pas tespit puanları anlamlı olarak daha yüksektir.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin uygunsuzluğu anlama puanları arasında [$t_{(58)}=-2,617$, $p<,05$] anlamlı farklar bulunmaktadır. Buna göre otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin uygunsuzluğu anlama puanları anlamlı olarak daha yüksektir.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin niyet puanları arasında [$t_{(58)}=-3,671$, $p<,05$] anlamlı farklar bulunmaktadır. Buna göre otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin niyet puanları anlamlı olarak daha yüksektir.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin inanç puanları arasında [$t_{(58)}=-2,405, p<,05$] anlamlı farklar bulunmaktadır. Buna göre otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin inanç puanları anlamlı olarak daha yüksektir.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin empati puanları arasında [$t_{(58)}=-1,096, p>,05$] anlamlı farklar bulunmamaktadır.

2.6.3. Otizm Spektrum Bozukluğu Sendromu Bulguları

Otizimli çocuğa sahip olan ve otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin otizm spektrum sendromu bozukluğu analizlerine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için t testi yapılmıştır.

Tablo 5. Otizm Spektrum Bozukluğu Senromu Puanlarına Göre Analiz

	Otizimli Çocuğa Sahip Olan Anneler	Otizimli Çocuğa Sahip Olmayan Anneler	Serbestlik Derecesi	t	Sig. (2-tailed)
Hayal Gücü	2.771	2.741	58	.305	.739
Sosyal Beceri	2.740	2.741	58	.001	1.000
Dikkati Kaydırabilme	2.351	2.352	58	.001	1.000
Ayrıntıya Dikkat Etme	2.784	2.830	58	-.462	.646
Otizim Genel Puanı	2.662	2.668	58	-.094	.926

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin empati puanları arasında [$t_{(58)}=.305, p>,05$] anlamlı farklar bulunmamaktadır.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin sosyal beceri puanları arasında [$t_{(58)}=.001, p>,05$] anlamlı farklar bulunmamaktadır.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin dikkati kaydırabilme puanları arasında [$t_{(58)}=,001, p>,05$] anlamlı farklar bulunmamaktadır.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin ayrıntıya dikkat etme puanları arasında [$t_{(58)}=-,462, p>,05$] anlamlı farklar bulunmamaktadır.

Otizimli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin otizm genel puanları arasında [$t_{(58)}=-,094, p>,05$] anlamlı farklar bulunmamaktadır.

2.6.4. Göz Testi Bulguları

Otizimli çocuğa sahip olan ve otizimli çocuğa sahip olmayan annelerin göz testi analizlerine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için t testi yapılmıştır.

Tablo 6. Göz Testi Puanlarına Göre Analiz

	Otizimli Çocuğa Sahip Olan Anneler	Otizimli Çocuğa Sahip Olmayan Anneler
Göz Testi Doğru Yüzdesi	% 64	% 73

Otizimli çocuğa sahip olmayan anneler göz testi sorularına % 73 oranında doğru yanıt vermiştir. Bu oran otizimli çocuğa sahip olmayanların verdiği % 64 oranından anlamlı olarak yüksektir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Otizm genetik temelleri olan nörogelişimsel bir hastalık olarak kabul edilmektedir. Otizmin kesin olarak genetik temelleri olduğu bilinse de, genetik geçişin nasıl olduğu hala kesin olarak bilinmemektedir. Otizm spektrum bozukluğu bulunan çocukların birinci derece yakınlarında klasik otizm şiddetine varmasa bile, yaklaşık %25'sinde otizme benzer eşik altı bulgular görülmektedir.

Araştırmada otizm spektrum bozukluğu ölçeği, göz testi ölçeği ve Faux Pas ölçeği kullanılarak annelerden veriler toplanarak istatistiki analize tabi tutulmuştur. Araştırmaya dahil edilen 60 annenin 30'u otizmlı çocuğa sahip olup, 30'u otizmlı çocuğa sahip değildir. Araştırma grubuna annelerin büyük çoğunluğu (%67) 36-40 yaş grubu içindedir. %60'ı 2 çocuğa sahip, %60'ı ilkokul düzeyinde eğitime sahip, %43'ünün ise 1000-1500 TL. arası gelire sahip oldukları görülmektedir. Araştırmada 17 adet hipotez kurularak hipotezlerin kabul veya reddedilmesi Araştırmada otizmlı çocuğa sahip olan ve otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin demografik özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırıldığında yaş ($p=0,685$), gelir durumu ($p=0,481$), eğitim durumu ($p=0,761$) ve sahip olunan çocuk sayıları ($p=0,833$) anlamında anneler arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir.

Anneler elde ettikleri Faux Pas tespit puanlarına göre farklılaşmakta olup otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin Faux Pas tespit puanları ($p=0,026$) anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin uygunsuzluğu anlama ($p=0,011$), niyet puanları ($p=0,001$) ve inanç puanları ($p=0,019$) da anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Empati puanlarına göre ise her iki grup arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir.

Anneler otizm spektrum ölçeğinin hayal gücü ($p=0,739$) sosyal beceri ($p=1,000$), dikkati kaydırabilme ($p=1,000$) ve ayrıntıya dikkat etme ($p=0,646$) boyutlarında da anlamlı olarak farklılaşmamaktadırlar.

Araştırmada son olarak yapılan göz testinde ise otizmlı çocuğa sahip olmayan annelerin göz testini doğru olarak yanıtlama yüzdeleri %73 oranında olup, otizmlı çocuğa sahip olan annelere göre yüksek çıkmıştır.

Araştırmada kurulan 15 hipotezin sınanması neticesinde 5 hipotez kabul edilmiş, 10 hipotez ise reddedilmiştir.

Bu araştırma konusuna benzer şekilde ki diğer araştırma bulguları da incelendiğinde, anneler hangi eğitim seviyesinde, hangi maddi ekonomik güöte ve hatta hangi kültürden olursa olsun OSB’li çocuğu yetiştirmeye çalışan annelerin psikolojik olarak olumsuz bir ruh hali içinde buldukları ve OSB’yi zor bir durum şeklinde bildirdikleri net bir şekilde ortaya koymaktadırlar (Blatcher ve McIntyre, 2006; Bilgin ve Kucuk, 2010; Desai ve diğ., 2012; Koydemir ve Tosun, 2009; McCabe, 2008). Fakat, her ne denli OSB ve OSB’li çocuğun büyütüldüğü kültür arasındaki ilişkiye dair sınırlı sayıdaki alanyazın söz konusu olsa dahi, ailelerin OSB’ye yönelik duygusal tepkilerinin yoğunluk kazandığı kültüre göre değişkenlik gösterebilmektedir. Otizmlili çocuğu olan anne ile otizmlili çocuğu bulunmayan anne arasında inançlarında, uyumluluklarında anlamlı farklar bulunmuş ve nedeni olarak da otizmlili çocuklara sahip olan annelerin kendilerini dışsallaştırmalarına bağlamışlardır. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse esasında sorunun ölkemizdeki ata erkil toplum olmanın da bir getirisi olduğu görülecektir. Mesela, bazı toplumlarda (özellikle Uzak Doğu Asya ölkeleri) olduğu gibi, Türkiye’de de geleneksel olarak kişiye biçilen rol algısı bağlamında, aile içinde ve toplum genelinde annelerin çocuk yetiştirme becerisinin daha yüksek olduğu ve bu hususta çok daha fazla sorumluluk beklenmesi ve çocuğun davranışlarında temel olarak annelerin sorumlu olduğu fikri annelerin daha fazla olumsuz duygu yaşamasına ve durumla başetmede zorlanmalarına zemin hazırlayabilmektedir. (Bilgin ve Kucuk, 2010; Chang ve McConkey, 2008; Koydemir ve Tosun, 2009; McCabe, 2008; Özyürek ve Tezel-Şahin, 2005).

Falkman, (2005)’in çalışması kapsamında zihin kuramını kullanmış ve bu çalışmada da normal seyrinde bulunmayan konuşma gelişimi içinde olan çocuklar ve serabral palsili çocuklardaki gelişimini boylamsal bir çalışma ile uygulamıştır. Çocukların zihin kuramındaki gelişimlerinde iletişim ile ilgili becerilerin önemli derecede etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Flusberg-Tager ve Hale (2003) araştırmalarında da zihin kuramını kullanmışlar ve gelişiminde ebeveynlerdeki iletişim önemini araştırmışlardır. İletişim anlamsal ve söz dizimi ve sıfat cümlelerini anlamının zihin kuramı gelişimini temsil etme etkisinin incelendiği çalışmada cümle tamamlama çalışmalarının zihin kuramı gelişiminde etkili olduğunu göstermektedir. Colle, Baron-Cohen ve Hill (2007) iletişim puanında düşük alan çocukların yanlış

inaniş testinde de da düşük puan aldıkları belirtmektedir Ayrıca kişinin durumu ile Zihin Kuramı arasında çok güçlü bir ilişki olduğunu gösteren birçok çalışma da mevcuttur (Lind & Bowler, 2009; Howard, Mayeux & Naigles, 2008; Loth, Gomez & Happe,2008; Baron-Cohen & Hill, 2007; Baron-Cohen, 2007; Golan,Baron-Cohen & Hill, 2006; Peterson, 2005; Falkman, 2005; Naito & Nagayama, 2004; Gillot, Furniss & Walter, 2004 Flusberg - Tager & Hale, 2003; Sabbagh & Baldwin, 2001; Chin & Opitz, 2000; Henseler 2000).

Sonuç olarak, zihin teorisi kapsamında otizm bozukluğu çocuğu bulunan annelerin, Buijsen, Hendricks, Ketelaars ve Verhoven (2011) normal gelişim gösteren çocuk anneleriyle, iletişim güçlüğü çeken ve otizimli çocukların anneleri kapsamında zihin kuramı üzerine yaptıkları karşılaştırmalı çalışmada, zihin kuramı performanslarının kişilerin bilişsel ve iletişim yetenekleri ile yoğun bir şekilde ilişkili sonucuna varmışlardır. Bu sonucu destekleyen diğer çalışmalarda bulunmaktadır (McAlister & Peterson, 2007).. Bu araştırmanın, OSB'li çocukların annelerinin ve OSB'li çocuğu bulunmayan annelerin zihin teori bozukluklarının incelendiği ve OSB tanılı çocuğa sahip olmayan annelerin faux pas testinden ;uygunsuzluğu anlama,niyet inanç puanların anlamlı olarak yüksek çıkması kişilerin bilişsel ve iletişim yetenekleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir.Bu çalışma sınırlı nitel araştırma alanyazımına bir katkı getireceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın bulgularının uygulama alanında çalışan uzmanlara, ailelere sunacakları hizmetlerin etkili olması doğrultusunda yol göstereceği umulmaktadır.

İleriye dönük benzer çalışmalarda;

- Daha genç yaşlardaki, eğitim ve gelir seviyeleri yüksek anneler örneklem olarak kullanılabilir,
- OSB geniş bir yelpazedir. Bu durumda otizmden çok etkilenen çocukların anneleri ile otizmden az etkilenen annelerin zihin teori bozuklukları karşılaştırılarak araştırılabilir,
- Farklı sosyokültür özellikler taşıyan kitlelerde araştırmalar yapılabilir,
- OSB sahip olan anneler ile herhangi bir fiziksel veya otizm dışında zihinsel bozukluklara sahip anneler karşılaştırılabilir,
- Benzer çalışmalar, babaların zihin teori bozukluklarının otizme etkisini ölçmek içinde de yapılabilir,

KAYNAKÇA

- Abrahams BS, Geschwind DH (2008). "Advances in autism genetics: on the threshold of a new neurobiology". *Nat Rev Genet* 9 (5)
- Amaral DG, Schumann CM, Nordahl CW (2008). "Neuroanatomy of autism". *Trends Neurosci* 31 (3)
- American Psychiatric Association (2000). "Diagnostic criteria for 299.80 Asperger's Disorder (AD)". *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed., text revision (DSM-IV-TR) bas.)*.
- Arndt TL, Stodgell CJ, Rodier PM (2005). "The teratology of autism". *Int J Dev Neurosci* 23 (2-3)
- Aydın A., Saraç T. (2014) "Otistik Çocuk Ebeveynlerinin Geniş Otizm Fenotipi ve Aleksitimi Özellikleri Arasındaki İlişki", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 41.
- Back E, Ropar D, Mitchell P (2007). "Do the eyes have it? inferring mental states from animated faces in autism". *Child Dev* 78 (2): 397-411.
- Baird G, Cass H, Slonims V (2003). "Diagnosis of autism". *BMJ* 327 (7413)
- Barbatesi WJ, Katusic SK, Colligan RC, Weaver AL, Jacobsen SJ (2005). "The incidence of autism in Olmsted County, Minnesota, 1976-1997: results from a population-based study". *Arch Pediatr Adolesc Med* 159 (1): 37-44
- Baron-Cohen S (2006). "The hyper-systemizing, assortative mating theory of autism". *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry* 42 (2): 241-251
- Baron-Cohen S, Wheelwright S, Hill R. (2001). "The Reading the Mind In the Eyes " *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 30 (5): 865
- Bilgin, H. ve Kucuk, L. (2010). Raising an autistic child: Perspectives from Turkish Mothers. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23, 92-98
- Blacher, J., & McIntyre, L. L. (2006). Syndrome specificity and behavioral disorders in young adults with intellectual disability: Cultural differences in family impact. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50, 184-198. doi: 10.1111/j.1365-2788.2005.00768.x.
- Bondy, A., & Frost, L. (2011). *A picture's worth: PECS and other visual communication strategies in autism*. Woodbine House.)
- Burgess AF, Gutstein SE (2007). "Quality of life for people with autism: raising the standard for evaluating successful outcomes". *Child Adolesc Ment Health* 12 (2)
- Cafiero, J. M., & Meyer, A. (2008). *Your Child with Autism: When Is Augmentative and Alternative Communication (AAC) an Appropriate Option?*. *Exceptional Parent*, 38(4), 28-30.)
- Casanova MF (2007). "The neuropathology of autism". *Brain Pathol* 17 (4)
- Cass H (1998). "Visual impairment and autism: current questions and future research". *Autism* 2 (2)
- Chang, M. Y., & McConkey, R. (2008). The perceptions and experiences of Taiwanese parents who have children with an intellectual disability. *Journal of Disability, Development and Education*, 55, 27-41.
- Chomsky, Noam (2001), *Dil ve Zihin*, (Çeviren : Ahmet KOCAMAN), Ayraç Yayınları.
- Coltrane, S. (1995). *The future of fatherhood: Social, demographic and economic influence on men's family involvement*. (Ed: W. Marsiglio, *Fatherhood contemporary theory, research and socialpolicy*. Thousand Oaks, California Sage.

- Cutrona, C. E., ve Russel, D. W. (1987). The provision of social relationships and adaptation to stress. In W.H. Jones ve D. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (pp.37-67) Greenwich, CT: LAI Press.
- Desai, M. U., Divan, G., Wertz F. J., & Patel, V. (2012). The discovery of autism: Indian parents' experiences of caring for their child with an autism spectrum disorder. *Transcultural Psychiatry*, 49, 613-637. doi: 10.1177/1363461512447139.
- Dichter S.D. et al. *Soc. Cogn. Affect. Neurosci.* Epub ahead of print, 2010.
- Dominick KC, Davis NO, Lainhart J, Tager-Flusberg H, Folstein S (2007). "Atypical behaviors in children with autism and children with a history of language impairment". *Res Dev Disabil* 28 (2)
- Dover CJ, Le Couteur A (2007). "How to diagnose autism". *Arch Dis Child* 92 (6)
- Dunn, M. E., Burbine, T., Bowers, C. A., & Tantleff-Dunn, S. (2001). Moderators of stress in parents of children with autism. *Community Mental Health Journal*, 37, 39-52.
- Dünya Sağlık Örgütü - WHO (2006). "F84. Pervasive developmental disorders". *International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems* (10th ed. (ICD-10) bas.).
- Eaves LC, Ho HH (2008). "Young adult outcome of autism spectrum disorders". *J Autism Dev Disord* 38 (4):
- Ekas, N. V., Lickenbrock, M., & Whitman, T. L. (2010). Optimism, social support, and wellbeing in mothers of children with autism spectrum disorder. *J. Autism Dec. Disorder*, 40, 1274-1284. doi: 10.1007/s10803-010-0986-y.
- Fagan, J., & Iglesias, A. (1999). Father involvement program effects on fathers, fathers' figures, and their head start children: A quasi experimental study. *Early Childhood Research Quarterly*, 14(2), 243- 269.
- Fombonne E (2003). "Modern views of autism". *Can J Psychiatry* 48 (8): 503-5.
- Ge, Z., & Fan, L. (2017). Social development for children with autism using kinect gesture games: A case study in Suzhou Industrial Park Renai School. In *Simulation and serious games for education* (pp. 113-123). Springer, Singapore.)
- Gellatly, Angus (2010), *Zihin ve Beyin*, (Çeviren: Duygu AKIN), NTV Yayınları
- Harmon A (2004). "How about not 'curing' us, some autistics are pleading". *New York Times*
- Hattier M.A. et al. *Rev. Dev. Disabil.* Epub ahead of print, 2010.
- Hirschfeld L, Bartmess E, White S, Frith U (2007). "Can autistic children predict behavior by social stereotypes?". *Curr Biol* 17 (12)
- Houghton, K., Schuchard, J., Lewis, C., & Thompson, C. K. (2017). Corrigendum to "Promoting child-initiated social-communication in children with autism: Son-rise program intervention effects"(Journal of Communication Disorders (2013)(46) 5-6 (495-505)(S0021992413000518)(10.1016/j. jcomdis. 2013.09. 004)). *Journal of communication disorders*, 70.)
- Johnson CP, Myers SM, (2007). "Identification and evaluation of children with autism spectrum disorders". *Pediatrics* 120 (5)
- Kanner L (1943). "Autistic disturbances of affective contact". *Nerv Child* 2: 217-50. "Reprint". *Acta Paedopsychiatr* 35 (4)
- Karaaslan, Ö., Diken, İ.H., & Mahoney, G. (2011b). A randomized controlled study of Responsive Teaching with young Turkish children and their mothers. *Topics in Early Childhood Special Education*.
- Kim S.H. and C. Lord *Autism Res.* 3, 162-173, 2010.
- Koydemir, S. ve Tosun, Ü. (2009). Impact of autistic children on the lives of mothers. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 2534-2540.

- Küçükler, S., Bakkaloğlu, C. H., & Sucuoğlu, B. (2001). Erken Eğitim Programına Katılan Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklar ve Anne-Babalarının Etkileşim Davranışlarındaki Değişimin İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 3(01).
- Lam KSL, Aman MG (2007). "The Repetitive Behavior Scale-Revised: independent validation in individuals with autism spectrum disorders". J Autism Dev Disord 37
- Leskovec TJ, Rowles BM, Findling RL (2008). "Pharmacological treatment options for autism spectrum disorders in children and adolescents". Harv Rev Psychiatry 16 (2): 97–112.
- Lord C. et al. Arch. Gen. Psychiatry 63, 694-701,2011.
- Mancil, G. R., Boyd, B. A., & Bedesem, P. (2009). Parental stress and autism: Are there useful coping strategies. Education and Training in Developmental Disabilities, 44 , 523-5
- Mantovani JF (2000). "Autistic regression and Landau-Kleffner syndrome: progress or confusion?". Dev Med Child Neurol 42 (5)
- Margoni, F., Scarpa, L., & Surian, L. (2017). The acquisition of intent-based moral judgment in children with typical development and children with autism. Psicologia clinica dello sviluppo, 21(1), 51-78.)
- Marsiglio, W. (1991). Paternal engagement activities within or children. Journal of Marriage and the Family, 53, 973-986.
- Maviş, İ.(2004).Türk anne-babaların çocuklarıyla etkileşim profili, özel eğitimden yansımalar (A. Konrot) 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri, Nisan, Eskişehir, 155-163.
- McCabe, H. (2008). Autism and family in the people's republic of China: Learning from Parents' Perspectives. Research and Practice for Persons with Severe Disabilities. 31, 37-47.
- McPartland J, Klin A (2006). "Asperger's syndrome". Adolesc Med Clin 17 (3)
- Model, S. (1981). Housework by husbands; Determinants and implications. Journal of Family Issues, 2, 225-237.
- Montes G, Halterman JS (2007). "Psychological functioning and coping among mothers of children with autism: a population-based study". Pediatrics 119 (5):
- Morgan L. et al. J. Child Psychol. Psychiatry 49, 826-837,2008.
- Müller RA (2007). "The study of autism as a distributed disorder". Ment Retard Dev Disabil Res Rev 13 (1): 85–95
- Myers SM, Johnson CP, Council on Children with Disabilities (2007). "Management of children with autism spectrum disorders". Pediatrics 120 (5)
- Newschaffer CJ, Croen LA, Daniels J et al. (2007). "The epidemiology of autism spectrum disorders". Annu Rev Public Health 28:
- Oliveras-Rentas, R. E., Kenworthy, L., Roberson, R. B., Martin, A., & Wallace, G. L. (2012). WISC-IV profile in high-functioning autism spectrum disorders: impaired processing speed is associated with increased autism communication symptoms and decreased adaptive communication abilities. Journal of autism and developmental disorders, 42(5), 655-664.)
- Özyürek, A. ve Tezel-Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 19-34
- Parke, R. D. (1981). Fathers. Cambridge, Mass.: Harvard University Press
- Pettus A (2008). "A spectrum of disorders". Harv Mag 110 (3): 27–31, 89–91
- Posey DJ, Stigler KA, Erickson CA, McDougle CJ (2008). "Antipsychotics in the treatment of autism". J Clin Invest 118 (1): 6–14.

- Premack, D. G. & Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a theory of mind? *Behavioral and Brain Sciences*, 1, 515-526
- Rakap S., Bırkan B. ve Kalkan S. (2017). " Türkiye’de Otizm Spektrum Bozukluğu ve Özel Eğitim". Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı.
- Rutter M (2005). "Incidence of autism spectrum disorders: changes over time and their meaning". *Acta Paediatr* 94 (1)
- Schaefer GB, Mendelsohn NJ (2008). "Genetics evaluation for the etiologic diagnosis of autism spectrum disorders". *Genet Med* 10 (1):
- Shattuck PT (2006). "The contribution of diagnostic substitution to the growing administrative prevalence of autism in US special education". *Pediatrics* 117 (4):
- Shattuck PT, Grosse SD (2007). "Issues related to the diagnosis and treatment of autism spectrum disorders". *Ment Retard Dev Disabil Res Rev* 13 (2)
- Spence, S. J. (2005). *Autism and Its Impact on Young Children’s Social Development. Synthesis on autism.*)
- Strock M (2008). *Autism spectrum disorders (pervasive developmental disorders)*. National Institute of Mental Health.
- Sykes NH, Lamb JA (2007). "Autism: the quest for the genes". *Expert Rev Mol Med* 9 (24): 1–15.
- Tidmarsh L, Volkmar FR (2003). "Diagnosis and epidemiology of autism spectrum disorders". *Can J Psychiatry* 48 (8)
- Treffert DA (2006). "Savant syndrome: an extraordinary condition—a synopsis: past, present, future". *Wisconsin Medical Society*. 7 Ağustos 2012
- Whittaker, P. (2002). Supporting families of preschool children with autism: What parents want and what helps. *Autism*, 6, 411-426.
- Wiggins LD, Baio J, Rice C (2006). "Examination of the time between first evaluation and first autism spectrum diagnosis in a population-based sample". *J Dev Behav Pediatr* 27
- Williams DL, Goldstein G, Minshew NJ (2006). "Neuropsychologic functioning in children with autism: further evidence for disordered complex information-processing". *Child Neuropsychol* 12 (4–5)
- Wilson, R. B., Enticott, P. G., & Rinehart, N. J. (2018). Motor development and delay: advances in assessment of motor skills in autism spectrum disorders. *Current Opinion in Neurology.*)
- Buijsen, V. M., Hendriks, A., Ketelaars, M., & Verhoeven. (2011). Assessment of theory of mind in children with communication disorders: role of presentation mode. *Research in Developmental Disabilities*, 32 (3), 1038-1045
- Colle, L., Baron-Cohen, S., & Hill, J.(2007). Do Children with Autism have a Theory of Mind? A non-verbal Test of Autism. *Specific Language Impairment. J. Autism Dev Disorder*, 37 (4),716-723.
- Falkman, W.K. (2005). *Communicating Your Way to a Theory of Mind. The development of mentalizing skills in children with atypical language development.* Department of Psychology, Göteborg University, Sweden.
- Flusberg-Tager, H., & Hale, C. M. (2003). The Influence of Language on Theory of Mind: A Training Study. *Development Science*, 6 (3), 346–359.
- Golan,O., Baron-Cohen,S.,& Hill, J. (2006). *The Cambridge Mindreading (CAM) FaceVoice Battery: Testing Complex Emotion Recognition in Adults with and without*

- Asperger Syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 36(2), 169-183.
- Howard, A. A., Mayeux, L., & Naigles R. L. (2008). Conversational correlates of children's acquisition of mental verbs and a theory of mind. *First Language*, 28 (4), 375-402
- Henseler, S. E. (2000). *Young Children's Developing Theory of Mind: Person Reference, Psychological Understanding and Narrative Skills*. Doctor of Philosophy, The City of New York.
- Lind, E. S., & Bowler, M, D. (2009). Language and Theory of Mind in Autism Spectrum Disorder: The Relationship Between Complement Syntax and False Belief Task Performance. *Journal of Autism and Developmental Disorder*, 39 (6),929-937.
- Loth, E. Gomez, C, J., & Happe, F. (2008). Event Schemas in Autism Spectrum Disorders: The Role Of Theory of Mind And Weak Central Coherence *Journal of Autism Developmental Disorder*,38 (3), 449-463.
- McAlister. A.,& Peterson. C.A. (2007). A longitudinal study of child siblings and theory of mind development. *Cognitive Development*, 22 (2), 258-270.
- Naito, M., & Nagayama, K. (2004). Austistic Children_s Use of Semantic Common Sense And Theory Of Mind: A Comparison With Typical And Mentally Retarded Chidren *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34 (5), 507-519.
- Peterson, C.C. (2005). Mind And Body: Concept Of Human Cognition, Physiology And False Belief in Children With Autism or Typical Development, *Journal of Autism Developmental Disorder*. 35 (4), 487-497.
- Sabbagh, M. A., & Baldwin, D. A. (2001). Learning Words from Knowledgeable versus Ignorant Speakers: Links Between Preschoolers Theory of Mind and Semantic Development. *Child Development*, 22 (4), 1054-1070

EKLER

EK-1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı;

Sizden katılmanızı istediğimiz “**Otizm Spektrum Tanılı Çocukların Annelerinin Zihinsel Teori Bozuklukları**” adlı araştırma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Nöro-bilim Anadalı Yüksek Lisans öğrencisi olan Özel Eğitim Öğretmeni **Kısmet Taşdöven’in** Doç. Dr. Barış Metin’in tez danışmanlığında yürütülen tez araştırmasıdır.

Tezin amacı, **otistik çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin zihin teorisi yeteneklerini** değerlendirmektir.

Araştırmaya katılım tamamen isteğe bağlıdır. Katılımcılara **sosyodemografik veri formu, Faux Pas Testi, Eyes (Göz) Testi ve Otizm Spektrum Anketi** uygulanacaktır.

Tezi Hazırlayan
Kısmet Taşdöven

Lütfen size uyan seçeneği daire içine alarak işaretleyiniz.

1. İsmi nedir?.....

2. Yaşınız kaçtır?

a)20-25   b)26-30   c)31-35   ç)36-40   d) 40 ve üstü

3. Kaç çocuğunuz var?

a) 1   b) 2   c) 3 ve daha fazla

4. Eğitim durumunuz nedir?

a) İlkokul   b) Ortaokul   c) Lise   ç) Yüksekokul   d) Üniversite

5. Aylık gelirin ne kadar?

6. Size araştırma sonuçları hakkında bilgi vermemiz için lütfen telefon numaranızı yazınız

.....

EK-2.OTİZM SPEKTRUM ANKETİ

Aşağıdaki her ifadeyi dikkatlice okuyunuz. Her ifadenin sizin için uygunluk derecesini eğer hiç katılmıyorsanız **Kesinlikle Katılmıyorum (1)**, eğer çok uygun ise **Kesinlikle Katılıyorum (4)** arasındaki 1'den 4'e kadar olan dereceleme ölçeğinde değerlendiriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kendi işlerimi genellikle başkalarıyla paylaşarak yapmayı severim.				
2. İşleri rutin olarak aynı biçimde kurgulayarak yapmayı severim.				
3. Hayal etmek ve hayal ettiklerimi zihnimde gerçekmiş gibi düşünmek benim için oldukça kolay bir durumdur.				
4. Çok sık bir şekilde işe odaklandığımda diğer işlerden sıyrılıyorum ve odaklandığım işime sınıksız tutunurum.				
5. Çok sık bir şekilde öteki kişilerin gözlerinden kaçırılmış olduklarını ben çok rahat bir şekilde görebilirim.				
6. Çoğunlukla arabalardaki plakaların harfleri ve numaraları benim dikkatimi çekmektedir.				
7. Karakter olarak kendimi nazik bulmamam rağmen, arkadaşlarım genellikle kaba olduklarımı ifade ederler.				
8. Okuduğum herhangi bir hikayede, karakterlerin hangi kişiye ya da karaktere benzediğini tahayyül ederim.				
9. Tarihi olayların geçişlerini ve oldukları zamanı biliyor olmaktan çok hoşnutluk duyarım.				
10. Sosyal bir çevrede, değişik kişilerin kendi aralarındaki konuşmalarını çok fazla takip ederim.				
11. Sosyal ortamlarda kendimi rahat hissederim.				

12. Diğer insanların çok fazla ayrıntılara takılmadığı şeylere ben fazlasıyla takılırım.				
13. Kütüphanede bir kitap okuma eylemini partied eğlence yapmaya tercih etmekteyim.				
14. Hikaye yasmak bunu yaşamak bana oldukça kolay gelmektedir.				
15. Cansız varlıklardan daha ziyade insanlar dikkatimi çekmektedir.				
16. Enteresan konularla ilgilenmek hoşuma gider.				
17. Dedikodu yapmaktan çok hoşlanırım.				
18. Konuşmaya o kadar çok odaklanırım ki, başkalarının muhabbete girmesine asla izin tanımam ama bunun da farkında olmam.				
19. Rakamlarla konuşmak hoşuma gitmektedir.				
20. Hikayelerde önsezim çok kuvvetli değildir.				
21. Kurgulanmış eserleri okumak bana hayal ürünü şeyleri okumak gibi geldiğinden hiç hoşnut olmam.				
22. Yeni arkadaşlar edinmek bana hep zor gelmiştir.				
23. Her zaman işlerdeki kalıplara dikkat ederim.				
24. Tiyatroda canlı bir oyun izleme tarihi bir müzeyi geçmekten çok daha zevkli gelmektedir.				
25. Rutin işlerim bozulduğunda asla canımı sıkmam.				
26. Yaptığım sohbetlerde, akış yönünün nasıl kurgulayacağımı bilemem.				
27. Bir kişi benle konuşma yapıyorsa “satır aralarını okumayı” kolaylıkla çıkarır bulurum.				
28. Bir olayın bütünü görmeyi severim.				
29. Telefon numaraları hafızamda yer edinmez.				
30. Görünüşlerdeki çok ufak farklılıklar bile aşırı derecede dikkatimi çekmektedir.				
31. Beni dinlemek istemeyen kişilerin sıkılmasını anlayabilirim.				

32. Aynı anda pek çok şeye yetebilirim.				
33. Telefonda biriyle konuşurken, konuşmalarımın ne zaman bitmesi ve ne zaman başlaması gerektiğini bilemem.				
34. İşlerimi rastgele yapmayı tercih ederim.				
35. Yapılan bir esprinin asıl noktasını en son anlayabilen genellikle benimdir.				
36. Kişinin sadece yüzüne bakarak, ne düşündüğünü veya hissettiğini çıkarsamayı kolay bulurum.				
37. Eğer ki biri yapmakta olduğum işleri bölse o işe anında geri dönmem mümkündür.				
38. Sosyal muhabbetlerde insanlar hep benimle konuşmak istemektedirler.				
39. Diğer kişiler benim rutin olduğumu ve monoton olduğumu düşünürler.				
40. Küçükken, diğer çocuklar ile rol yapmayı da içeren oyunlar oynamaktan hoşlanırdım.				
41. Bazı şeylerin kategorize etme durumunda bilgi elde etmeyi severim.				
42. Başka biri gibi olmanın neye benzeyebileceğini hayal etmek bana zor gelir..				
43. Katıldığım etkinlikleri dikkatli bir şekilde planlar ve bu plana ayak uydurmaya çalışırım.				
44. Önemli günlerden her zaman için hoşnutluk duyarım.				
45. İnsanların arzularını anlamlandırabilmek her zaman için beni ciddi manada zorlamaktadır.				
46. Yeni olan bazı olaylar beni genellikle endişeye sevk etmektedir.				
47. Yeni yeni arkadaşlar edinmek her zaman tercihimdir.				
48. İkili ilişkilerde çok iyi bir arkadaş dostuyumdur.				
49. İnsanların doğum günlerini genellikle unuturum.				
50. Çocuklarla rol yapmayı da barındıran oyunlar oynamak beni çok mutlu eder.				

EK-3.FAUX PAS ANKETİ

HİKAYE 1. (Kontrol)

Tülin, arkadaşı Oktay'ın evinde partideydi. Oktay ile sohbet ederken yanlarına başka bir kadın geldi. Bu kadın Oktay'ın komşularından biriydi. Kadın, Tülin ve Oktay'a "Merhaba" dedikten sonra Tülin'e döndü ve "Tanıştığımızı hatırlamıyorum benim adım Melda, senin adın ne?" diye sordu. Tülin, "Benim adım Tülin" diye cevap verdi. Bu arada Oktay söze girerek "Bir şeyler içmek ister misiniz?" diye sordu.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Tülin ve Melda birbirlerini tanıyorlar mıydı?

6. Tülin'in nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Bu hikayede Tülin neredeydi?

8. Partiye kim ev sahipliği yapıyordu?

HİKAYE 2. (Faux Pas)

Hilal'in eşi, Hilal'in doğum günü için sürpriz bir parti yapıyordu. Hilal'in eşi Hilal'in arkadaşı olan Selen'i partiye davet ederek Selen'e "Seni partiye davet ettiğimi kimseye söyleme özellikle de Hilal'e söyleme" dedi. Partiden önceki gün Hilal Selen'in evindeydi. Selen sandalyede asılı duran yeni aldığı elbisesine kahvesini döktü ve "Bu elbiseyi senin doğum günü partinde giyecektim" dedi. Hilal bunun üzerine "Kahve lekesini çıkarıp çıkaramayacağımızı görelim" dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Selen partinin sürpriz bir doğum günü partisi olduğunu hatırladı mı?

6. Hilal'in nasıl hissettiğini düşünürsünüz?

Kontrol Sorusu: 7. Bu hikayede sürpriz doğum günü partisi kimin içindi?

8. Elbisenin üzerine ne döküldü?

HİKAYE 3. (Kontrol)

Can takım elbisesine uygun bir gömlek almak için alışveriş yapıyordu. Bir mağazaya girdi ve satıcı ona birçok gömlek gösterdi. Can gömleklere baktı ve sonunda istediği doğru rengi buldu. Fakat prova odasına girip gömleklere denediğinde gömleklere üzerine uymadı. Satıcıya, “Korkarım ki bu denediğim gömleklere bana küçük geldi” dedi. Satıcı, “Endişelenmeyin, gömleklere büyük bedenleri önümüzdeki hafta gelecek” dedi. Can, “Harika, o zaman geri geleceğim” dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünürsünüz?

5. Can gömleklere denerken mağazada kendi bedenine uygun gömlek olmadığını biliyor muydu?

6. Can'ın nasıl hissettiğini düşünürsünüz?

Kontrol Sorusu: 7. Bu hikayede Can ne satın almak için alışveriş yapıyordu?

8. Can neden bir hafta sonra neden geri gelecek?

HİKAYE 4. (Faux Pas)

Irmak yeni bir daireye taşındı. Irmak alışverişe gitti ve yatak odası için yeni perde aldı. O henüz dairesini dekore ettiğinde, onun en yakın arkadaşı İpek geldi. Irmak onu dairede bir tur gezdirdi ve İpek'e “Yatak odamı nasıl buldun” diye sordu. İpek “Perdelerin korkunç gözüküyor, yenilerini alacağımı umuyorum” dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. İpek perdeleri kimin aldığını biliyor muydu?

6. Irmak'ın nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Bu hikayede Irmak'ın aldığı şey neydi?

8. Irmak bu dairede ne kadar süredir yaşıyordu?

HİKAYE 5. (Kontrol)

Bora saçlarını kestirmek için berbere gitti. Berber, “Nasıl kesmemi istersin?” diye sordu. Bora, “Şuan ki tarzımın aynısı, sadece uçlarından biraz al” diye cevapladı. Berber, saçların önlerini biraz düzensiz kesti, bu yüzden düzeltmek için biraz kısaltmak zorunda kaldı. Berber Bora'ya “Korkarım ki istediğinden biraz kısa oldu” dedi. Bora, ‘Olsun nasılsa uzayacak’ diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Bora'nın saçları kestirirken berberin saçlarını çok kısalttığını biliyor muydu?

6. Bora'nın nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Bu hikayede, Bora saçlarının nasıl kesilmesini istedi?

8. Berber Bora'nın saçlarını nasıl kesti?

HİKAYE 6. (Kontrol)

Cem arabasına benzin almak için evinin yolu üzerindeki benzin istasyonuna uğradı. Kasiyere kredi kartını verdi. Kasiyer kartı makineden geçti ve “Üzgünüm kartınız kabul edilmedi” dedi. Cem “Hımm, bu saçma, peki nakit ödeyeceğim” diyerek, kasiyere 50 lira vererek “Depoyu kurşunsuz benzinle doldurdum” dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Cem kredi kartını kasiyere verdiğiğinde makinenin karttan para çekmeyeceğini biliyor muydu?

6. Cem'in nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Cem ne satın almak için durdu?

8. Neden nakit ödedi?

HİKAYE 7. (Faux Pas)

Zeynep 3 yaşında yuvarlak yüzlü ve kısa sarışın bir kızdır. O teyzesi Ceyda'nın evindeydi. Kapı zili çaldı ve teyzesi kapıya baktı. Gelen komşusu Mine idi. Ceyda'nın teyzesi Mine'ye "Merhaba, uğramanız ne güzel" dedi. Mine Zeynep'e baktıktan sonra; "Merhaba, bu küçük oğlanla tanıştığımı sanmıyorum, senin adın ne?" diye sordu.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Mine, Zeynep'in bir kız olduğunu biliyor muydu?

6. Zeynep'in nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede Zeynep neredeydi?

8. Ziyarete gelen kimdi?

HİKAYE 8. (Kontrol)

Mete köpeği Bıdık'ı parka götürdü. Ona yakalaması için bir çubuk fırlattı. Parktalarken komşularından Rüya yanlarından geçti. Rüya, Mete'ye "Eve gidiyor musun? Beraber yürümek ister misin?" diye sordu. Mete, "Elbette" diye cevap verdi. Mete Bıdık'a seslendi. Ancak Bıdık güvercinleri kovalamakla meşguldü ve gelmedi. Mete Rüya'ya, Bıdık'ın gitmeye hazır olmadığını ve parkta kalmaya devam edeceklerini söyledi. Rüya, "Tamam, sonra görüşürüz" diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?
5. Rüya Mete'yi beraber yürümeye davet ettiğinde, Mete'nin onunla birlikte yürümeyeceğini biliyor muydu?
6. Rüya'nın nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Mete, Bıdık'ı nereden almıştı?

8. Mete arkadaşı Rüya ile beraber neden yürümedi?

HİKAYE 9. (Kontrol)

Ceren geçen yılki okul oyununda önemli rol almıştı ve gerçekten bu yıl da başrolde oynamak istiyordu. Ceren oyunculuk dersleri aldı ve baharda oyun için ses sınavına girdi. Sonuçların açıklandığı gün Ceren önce sınıftaki listede kimlerin olduğunu kontrol etti. Başrolde kendisi yoktu, onun yerine kendisine küçük bir rol verildiğini gördü. Salona, erkek arkadaşına rastladı. Erkek arkadaşı Ceren'e, hayal kırıklığına uğramış olduğunu gördüğü için üzgün olduğunu söyledi. Ceren "Evet, bana verilen bu küçük rolü kabul edip etmeyeceğime karar vermeliyim" diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?
3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?
4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?
5. Ceren'in erkek arkadaşı koridorda Ceren'e rastladığında, Ceren'in rolü alıp almadığını biliyor muydu?
6. Ceren'in nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Ceren ne rolü aldı?

8. Ceren önceki yıllarda hangi çeşit roller almıştı?

HİKAYE 10. (Kontrol)

Emre kütüphanedeydi. Akdeniz'deki yapılan yelkencilik ile ilgili aradığı kitabı buldu ve ödünç almak istedi. Cüzdanına baktığında kütüphane kartını evde unuttuğunu fark etti. Görevli kadına "Kütüphane kartımı evde unutmuşum, üzgünüm" dedi. Görevli kadın, "Tamam, İsminizi söyleyin, eğer sistemde isminiz varsa ehliyetinizi gösterip kitabı ödünç alabilirsiniz" dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir Şeyi ya da tuhaf bir Şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir Şeyi veya tuhaf bir Şeyi söyledi?

3. Neden söylediği Şeyi söylememeliydi veya söylediği Şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir Şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Emre kütüphaneye girdiğinde, kütüphane kartının yanında olmadığını fark etmiŐ miydi?

6. Emre’nin nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Emre hangi kitabı ödünç aldı?

8. Emre kitabı ödünç alabildi mi?

HİKAYE 11 (Faux Pas)

etiner Yazılım Tasarımı firmasının yöneticisi olan Deniz Uysal, tüm personelin katılımıyla toplantı yaptı. Personele, “Sizlerle bir konu hakkında konuşmak istiyorum. Muhasebecilerimizden biri olan Cengiz Soylu kanser hastası ve Őuanda hastanede” dedi. Tüm personel bunun üzerine sessizliğe büründü. Bu esnada toplantıya geç kalan yazılım mühendisi Cenk toplantı salonuna girdi ve “Bu fıkrayı dn akşam duydum. lmcl hastalığı olan hasta doktoruna ne de demiŐ?” diye sordu. Yönetici Deniz Uysal “Toplantıdaki iŐimize dönelim” diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir Şeyi ya da tuhaf bir Şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir Şeyi veya tuhaf bir Şeyi söyledi?

3. Neden söylediği Şeyi söylememeliydi veya söylediği Şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir Şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Cenk toplantıya girdiğinde, muhasebecinin kanser hastası olduğunu biliyor muydu?

6. Yönetici Deniz Uysal’ın nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Yönetici Deniz Uysal toplantıda insanlara ne anlattı?

8. Toplantıya kim geç geldi?

HİKAYE 12. (Faux Pas)

9 yaşındaki Mert okula yeni baŐladı. O okul tuvaletinde kabinlerden birindeydi. Berk ve Oğuz tuvalete geldi ve lavaboda ayakta konuşuyorlardı. Berk Oğuz’a, “Sınıfa

yeni birisi geldi, adı Mert, biraz tuhaf görünmüyor mu? Ve boyu da çok kısa” dedi. Bu esnada Mert kabinden çıktı, Berk ve Oğuz onu gördü. Oğuz Mert’e, “Merhaba Mert, futbol oynamaya gidiyor musun?” diye sordu.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Berk, Oğuz ile konuşurken, Mert’in kabinlerden birinde olduğunu biliyor muydu?

6. Mert’in nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Oğuz ve Berk konuşurlarken Mert neredeydi?

8. Berk, Mert hakkında ne dedi?

HİKAYE 13. (Faux Pas)

Ayşe’nin kuzeni Mehmet, Ayşe’yi ziyarete gelmişti. Ayşe özellikle Mehmet için elmalı turta yapmıştı. Ayşe Mehmet’e “Senin için turta yaptım ve şuan mutfakta” dedi. Mehmet, “Hmm, muhteşem kokuyor. Ben elbette turta severim ama elmasız” diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Mehmet turta kokusunu aldığı anda, onun bir elmalı turta olduğunu biliyor muydu?

6. Ayşe’nin nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede Ayşe ne çeşit turta yaptı?

8. Ayşe ve Mehmet birbirlerini nasıl tanıyorlardı?

HİKAYE 14. (Faux Pas)

Özge arkadaşı Figen’e düğün hediyesi olarak kristal bir kadeh aldı. Figen’in düğününde ona birçok hediye alınmıştı. Yaklaşık bir yıl sonra, Özge Figen’e akşam

yemeği için gitmişti. Özge kazayla şarap şişesini kristal kadehin üzerine düşürdü ve kadeh parçalandı. Özge, kadehi kırdığını ve çok üzgün olduğunu söyledi. Figen endişelenmemesi gerektiğini söyledi ve ekledi: “Zaten o kadehi hiç sevmemiştim, birisi düğün hediyesi olarak getirmişti.” dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Figen kadehi ona Özge’nin aldığını hatırladı mı?

6. Özge’nin nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede Özge, Figen’e düğün hediyesi olarak ne almıştı?

8. Kadeh nasıl kırılmıştı?

HİKAYE 15. (Faux Pas)

İstanbul İlköğretim Okulunda, bir hikaye yarışması vardı. Herkes bu yarışmaya davet edildi. Beşinci sınıf öğrencilerinin birçoğu bu yarışmaya katıldı. Beşinci sınıf öğrencilerinden olan Ece de çok sevdiği hikaye ile yarışmaya katıldı. Birkaç gün sonra, yarışmanın sonuçları açıklandı. Ece’nin hikayesi hiçbir şey kazanamadı. Sınıf arkadaşlarından Barış birincilik ödülünü kazandı. Ertesi gün Ece ve Barış bir bankta oturuyorlardı ve Barış’ın birincilik kupasına bakıyorlardı. Barış Ece’ye “Bu yarışmayı kazanmak çok kolay oldu dedi. Yarışmaya katılan bütün hikayeler berbattı” dedi. Ece Barış’a “Kupayı nereye koyacaksın?” diye sordu.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Barış Ece’nin yarışmaya bir hikaye ile katıldığını biliyor muydu?

6. Ece’nin nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, yarışmayı kim kazandı?

8. Ece’nin hikayesi yarışmada bir şey kazandı mı ?

HİKAYE 16. (Faux Pas)

Tamer bir restoranda kahve içiyordu. Kazayla kahveyi yere döktü. Garson Tamer'e "Size yeni bir kahve getireceğim" dedi. Garson kahveyi getirmek için ayrıldı. Barış, restoranda kasiyerin yanında ödeme yapmayı bekleyen başka bir müşteriydi. Tamer Barış'ın yanına gitti ve Barış'a "Masamın üzerine kahve döktüm, temizleyebilir misin?" diye sordu.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Tamer Barış'ın diğer bir müşteri olduğunu biliyor muydu?

6. Barış'ın nasıl hissettiğini düşünüyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Barış neden kasiyerin yanında duruyordu?

8. Tamer neyi döktü?

HİKAYE 17. (Kontrol)

Elif otobüs durağında bekliyordu. Otobüs geç kalmıştı ve Elif uzun süre ayakta beklemişti. Elif 65 yaşında olup, uzun süre ayakta beklemek onu yormuştu. Sonunda otobüs geldiğinde çok kalabalıktı ve otobüste oturacak boş koltuk hiç yoktu. Otobüsün koridorunda Elif komşusu Metin'i ayakta dururken gördü. Metin Elif'e "Merhaba Elif uzun süredir orada bekliyor muydun?" diye sordu. Elif "20 dakikadır" diye yanıtladı. Genç bir adam oturduğu yerinden kalktı ve Elif'e "Hanımefendi buraya oturmak ister misiniz?" diye sordu.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünüyorsunuz?

5. Elif otobüsteyken, Metin onun ne kadar zamandır beklediğini biliyor muydu?

6. Elif'in nasıl hissettiğini düşünürsünüz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Elif neden otobüs durağında 20 dakikadır bekliyordu?

8. Elif otobüse bindiğinde, otobüste boş koltuk var mıydı?

HİKAYE 18. (Faux Pas)

Mehmet yeni bir ofiste henüz işe başlamıştı. Bir gün dinlenme odasında yeni arkadaşı Burak ile konuşurken, Burak Mehmet'e "Eşin ne iş yapıyor?" diye sordu. Mehmet, "Eşim avukat" diye cevap verdi. Birkaç dakika sonra tedirgin görünen Ela odaya geldi. Ela kötü bir telefon konuşması yaptığını söyledi ve "Avukatların hepsi açgözlü ve küstah, onlaratahammül edemiyorum" dedi. Burak Ela'ya "Bu raporlara bakmak ister misin" diye sordu. Ela, "Şimdi değil, bir kahveye ihtiyacım var" diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği şeyi söylememeliydi veya söylediği şeyde tuhaf olan neydi?

4. Neden böyle bir şey söylediğini düşünürsünüz?

5. Ela Mehmet'in karısının avukat olduğunu biliyor muydu?

6. Mehmet'in nasıl hissettiğini düşünürsünüz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Mehmet'in karısı ne iş yapar?

8. Mehmet ve Burak nerede konuşuyorlardı?

HİKAYE 19. (Kontrol)

Gökhan yeni kırmızı Nissan Juke marka bir araba aldı. Satın aldıktan birkaç hafta sonra komşusu Baran'ın eski ve külüstür Volvo marka arabasıyla çarpıştı. Gökhan'ın yeni arabası hiç hasarlı değildi. Baran'ın arabasına da çok hasar vermemişti, sadece tekerleğin üzerinde bir çizik yapmıştı. Gökhan Baran'ın yanına gitti ve kapısını çaldı. Baran kapıyı açtı. Gökhan Baran'a "Çok üzgünüm, arabanın küçük bir yerini çizdim" dedi. Baran dışarı çıktı ve arabaya baktı ve "Merak etme, sadece bir kazaydı." dedi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir şeyi ya da tuhaf bir şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız 'evet' ise;

2. Kim söylememesi gereken bir şeyi veya tuhaf bir şeyi söyledi?

3. Neden söylediği Şeyi syilememeliydi veya söylediği Şeyde tuhaf olan neydi?
4. Neden böyle bir Şey söylediğini dŐunyorsunuz?
5. Gökhan komşusu Baran'ın tepkisinin ne olacağını biliyor muydu?
6. Baran'ın nasıl hissettiğini dŐunyorsunuz?

Kontrol Sorusu:7. Hikayede, Gökhan, Baran'ın arabasına ne yaptı?

8. Baran nasıl tepki verdi?

HİKAYE 20. (Kontrol)

Pelin, biraz et almak için kasaba gitti. Kasap kalabalık ve gürültülüydü. Pelin kasaba, “Organik tavuk var mı?” diye sordu. Kasap baŐıyla onayladı ve fırınlanmış tavuğu paket yaptı. Pelin, “Pardon, anlatamadım sanırım, organik tavuk var mı diye sormuŐtum” dedi. Kasap, “zgnm, istediğinizden Şuan elimizde yok” diye cevap verdi.

1. İçlerinden herhangi biri söylememesi gereken bir Şeyi ya da tuhaf bir Şeyi söyledi mi?

Eğer cevabınız ‘evet’ ise;

2. Kim söylememesi gereken bir Şeyi veya tuhaf bir Şeyi söyledi?

3. Neden söylediği Şeyi söylememeliydi veya söylediği Şeyde tuhaf olan neydi?
4. Neden böyle bir Şey söylediğini dŐunyorsunuz?
5. Kasap, Pelin için fırınlanmış bir tavuğu paket yaparken, onun organik tavuk istemiŐ olduğunu biliyor muydu?
6. Pelin'in nasıl hissettiğini dŐunyorsunuz?

Kontrol Sorusu: 7. Hikayede, Pelin nereye gitti?

8. Kasap, fırınlanmış tavuğu Pelin için neden paketledi?

EK-4.GÖZ TESTİ

Alıştırma

kıskanmış

panik içinde

küstah

nefret dolu

halinden memnun

mahcup

direnen

merak içinde

şen

irrite olmuş

rahatlatıcı

sıkılmış

dalgın

irrite olmuş

heyecanlı

düşmanca

muzip

eğlenen

Israrcı

gevşemiş

endişeli

alaycı

samimi

irrite olmuş

dona kalmış

hayal kuran

sabırsız

dikkat kesilmiş

mahcup

samimi

husursuz

çökmüş

umutsuzluğa kapılmış

rahatlamış

içine kapanık

heyecanlı

sinir olmuş

düşmanca

dehşete düşmüş

kafası meşgul

derin düşüncelere dalmış

telaşlı

cesaretlendiren

eğlenen

irrite olmuş

hayal kırıklığına uğramış

sıkıntılı

itham eden

Irrite olmuş

düşünceli

cesaretlendiren

rahatlatıcı

kuşkulu

şefkatli

Şen

dona kalmış

kararlı

eğlenen

dona kalmış

sıkılmış

küstaah

minnettar

alaycı

çekingen

dominant

samimi

suçluluk duyan

dehşete düşmüş

utanmış

hayal kuran

kafası karışık

panik içinde

kararlı

eğlenen

dona kalmış

sıkılmış

dominant

samimi

suçluluk duyan

dehşete düşmüş

kafasi meşgul

minnettar

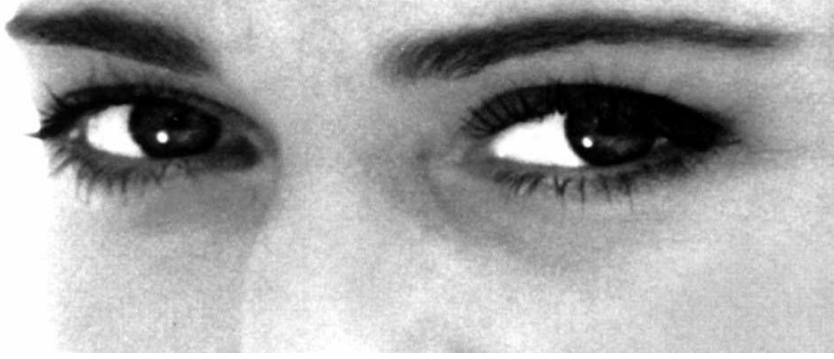

ısrarcı

yalvaran

panik içinde

inanamayan

umutsuzluğa kapılmış

ilgili

dikkat kesilmiş

içine kopuk

düşmanca

kaygılı

temkinli

muzip

Küstah

güven veren

muzip

ilgili

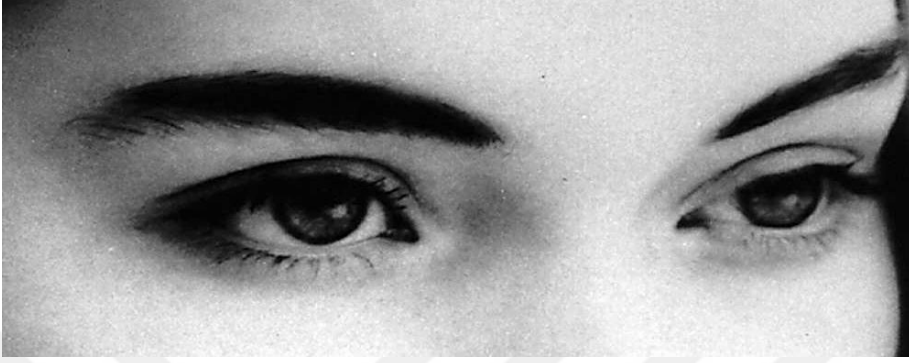
şefkatli

halinden memnun

sabırsız

dona kalmış

irrite olmuş

tefekküre dalmış

kararlı

beklenti içinde

tehditkar

içine kapamk

temkinli

ısrarcı

sıkılmış

donakalmış